

PROLOOG

Afgelopen maart stond ik bij de uitverkoop van de Rietveld en Sandberg bibliotheek, alle boeken voor één euro, waar mijn oog op een sober, wit, pocketboek viel. (Hierbij moet ik bekennen dat ik aan de late kant was en de kasten al leeg raakten en, al waren er nog steeds genoeg 'aanwezige' boeken om de blik af leidden, dit vast bijdroeg aan mijn kennismaking met het boekje, hoe dan ook,) Ik betaalde mijn euro en nam het mee naar huis.

In het boekje en vond achterin een korte formulering van het project:

(Missingbooks) publiceert boeken die nooit (her)drukt zijn en daarom onverkrijgbaar of alleen tweedehands verkrijgbaar zijn.

(Missingbooks) publiceert boeken in facsimile om dat wat verdwenen is opnieuw zichtbaar te maken. De achtergrond van de verdwijning wordt gecontextualiseerd in een begeleidende publicatie.

(Missingbooks) roept de vraag op wat vormend is voor cultureel erfgoed: waar bestaat het uit, en wat is de omvang van zijn invloed.

(Missingbooks) wil een actieve houding aannemen door te interveniëren in de canon van het cultureel erfgoed.

OVER DIT BOEK

Rodolfo maakte de realiteit tot zijn beste werk
(gedicht door Mario Benedetti, Baschetti 1994)

Rodolfo Walsh was een schrijver die op vele niveaus relateerde aan een harde realiteit. Hij was actief als guerrillastrijder voor de Montoneros, hij vertaalde misdaadromans, werkte als misdaad reporter, en droeg een pistool bij zich.

Walsh' literaire werk is zeer conceptueel, zijn schrijfstijl verfijnd en subtiel. Walsh gebruikte fictie om een niche voor de realiteit te creëren, maar zijn verscheidene verslagen over de realiteit en zijn openlijke politieke kritiek bracht zijn leven in gevaar.

Hij was een vroege representant van wat later 'New Journalism' zou worden genoemd, zoals in zijn boek *Operación Masacre*, een reconstructie van een van de vele bloedbaden waar de staat verantwoordelijk voor was.

Rodolfo Walsh werd neergeschoten in Buenos Aires op 25 maart 1977 na kritiek te hebben geuit op de staatsterreur van Videla en de militaire junta in een open brief. Er zijn verschillende versies van hoe Rodolfo Walsh vermoord werd. De kranten schreven dat hij uit zijn huis werd meegenomen door mannen gekleed als burgers, zonder zijn dood te vermelden. Het onofficiële verhaal, verteld door vrienden en

familie, is dat hij op straat is neergeschoten door een militair doodseskader.

In de jaren dat Walsh met het probleem van het vorm geven aan de realiteit worstelde, speelden boeken een grote en belangrijke rol in zijn land. Het opjagen van intellectuelen was begonnen, en elk boek dat het regime als potentieel subversief beschouwde werd vernietigd. Boeken werden verstoep of het land uit gesmokkeld om maar bewaard te blijven. Op die manier kwam een kopie van *Un oscuro día de justicia* via een bibliotheek van Parijs in de collectie van de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam terecht, waar wij het in de archieven vonden.

Un oscuro día de justicia [Een treurige dag der gerechtigheid] is een verhaal gebaseerd op Walsh zijn tijd in een Ierse kostschool in Argentinië. De strijd op het schoolplein weerspiegelt de door conflict verscheurde samenleving van Argentinië. Het boek werd gepubliceerd in 1973, een jaar tussen twee dictaturen in, en is nooit herdrukt tot nu.

LINKSE SCHRIJVER IN ARGENTINIË OPGEPAKT

BUENOS AIRES (DPA, AFP) - De linkse Argentijnse schrijver en bevechter voor naleving van de mensenrechten in dat land, Rodolfo Walsh, is verleden week vrijdag door gewapende mensen in burgerkleding meegenomen uit zijn huis in Buenos Aires. Familieleden van Walsh hebben dat maandag bekendgemaakt. De overvallers plunderden het huis en namen Walsh mee terwijl ze hem onder schot hielden. Donderdag had de vijftigjarige schrijver brieven geschreven naar de militaire leiders van Argentinië waarin hij aandrong op naleving van de mensenrechten, Gewapende onbekenden hebben donderdag tien werknemers van de tractorfabriek van "Deutz" bij Buenos Aires ontvoerd uit hun woningen. Dat heeft een woordvoerder van de metaalvakbond maandag gezegd. Onder de ontvoerden bevinden zich twee vakbondsleiders.

de Volkskrant 31.03.1997

WAARGEBEURD

10 u 30

Clandestino liep met een langzame, afgemeten pas langs het pad dat van zijn huis naar het plaatselijke treinstation in San Vicente, net buiten Buenos Aires, liep. Het gebied groeide grillig en verspreide bouwsels lagen losjes in het landschap, zich afvragend of zij zich aan zouden sluiten bij de naderende Metropolis of toch onderdeel van het omliggende platteland waren.

Het voorovergebogen figuur van Clandestino zou men voor een gepensioneerde leraar aan kunnen zien, genietend van zijn vrije tijd. Hij droeg zijn beige shirt losjes over een bruine ribstoffen broek, terwijl een strooien hoed zijn kalende hoofd beschermde tegen de felle ochtendzon. Op zijn bleke gezicht lag een uitdrukking van peinzende intelligentie, een raadsel wachtend op een oplossing, zijn scherpe gelaatstrekken verborgen achter een potloodsnorretje en een bril met een gouden draadmontuur, wier dikke glazen myopia suggereerde.

Clandestino werd vergezeld door een jonge vrouw met met verlegenheid in haar blik die nooit langer dan een seconde standhield wanneer ze een vreemde benaderde.

De "Oude man" was net vijftig geworden, zijn collectie vermommingen een constante bron

van vermaak voor zijn vrienden, die moeite hadden hem te herkennen op hun vaste ontmoetingsplaatsen. Clandestino nam groot genoeg in het passeren van zijn compañeros en een excuus te verzinnen ze ruw met zijn wandelstok te kunnen tikken, meestal gevolgd door een onderdrukt proesten dat de betovering van het moment verbrak.

[...]

Het stel arriveerde bij het treinstation waar zij de voormalig eigenaar van hun huis tegenkwamen, die de eigendomspapieren overhandigde. De afgelopen maanden hadden ze gehuurd, maar De Organisatie had eindelijk het geld gevonden het pand met bijbehorend stuk land te kopen

In een zeldzame breuk met zijn obsessieve veiligheidsmaatregelen, stopte Clandestino de papieren bij zich en vervolgde de reis naar de stad. Als hij zijn afspraak later die middag zou missen zou het weer weken kunnen duren voordat er een nieuwe geregeld kon worden. De eigendomspapieren zaten verstopt in een verborgen compartiment van zijn aktetas, een voorzorgsmaatregel die het vinden slechts met enkele minuten zou vertragen, mocht het een professional zijn die zocht.

Samen stapte ze aan boord van de half-lege trein en daar zaten in stilte totdat ze station

Constitucion bereikten, in het hart van de stad, een louche marktgebied. Buiten het station verkochten straatverkopers fruit en kleding en verhuurde hotels hun kamers per uur. Clandestino nam de cyaankali capsule uit zijn zak en overhandigde deze aan zijn compa­ñera wier eigen pil tot stof vergaan was in de zak van haar hemd.

Wat erger was dan een plotselinge dood in het Argentinie van 1977 was het oneindige sterven op de martelbank waar elektrische prikstokken en medische instrumenten maximaal lijden bewerkstelligden. De Organisatie schreef cyaankali voor aan al zijn leden, welke geslikt moest worden om gevangenschap te voorkomen. De huurmoordenaars reageerden hierop door medische teams met hun operaties mee te nemen, de doctors injecteerden dan een sterk tegengif dat de fatale uitwerking van de pil teniet deed.

12 u

Toen het stel uit Constitucion tevoorschijn kwam zocht Clandestino direct een telefooncel op en belde het centrale Berichtstelsel van De Organisatie waar een receptioniste aan de andere kant de lijn de afspraak van later die middag voor een laatste keer bevestigde. Hij was opgelucht. "De afspraak gaat door" zei hij, zijn gezicht glimlachend naar zijn compa­ñera toedraaiend. Hij herinnerde haar eraan om vlees te kopen voor de *Asado** die dat weekend gepland stond en voegde daar nog een

laatste verzoek aan toe; Of ze ook de sla water wilde geven.

Het stel had een moestuin aangelegd met als doel zelf- onderhoudend te worden en zo de noodzaak te verminderen van de steeds gevaarlijker wordende afdalingen naar het stadscentrum, welke tot bezet gebied verworden was, waar groepen huurmoordenaars in opdracht van de staat door de straten zwierven, mensen verdwijnend* zonder ook maar enige verantwoording af te hoeven leggen. Clandestino zwaaide nog een laatste keer, voor hij in de menigte opging

*Aan Argentinië de dubieuze eer voor deze grammaticale bokkensprong.

VANDAAG DE DAG IS HET ONMOGELIJK
OM IN ARGENTINIË LITERATUUR LOS
VAN POLITIEK TE CREËREN:
STIJL EN AUTOBIOGRAFIE

(Rodolfo Walsh geïnterviewd door Ricardo Piglia,
maart 1970)

R.P.: *Laten we beginnen met dit korte verhaal, wanneer schreef je het precies?*

R.W.: Dit korte verhaal schreef ik.... Ik herinner mij de tijd dat ik het schrijven afrondde, rond november 67, en ik zal halverwege dat jaar begonnen zijn met schrijven; Ik herinner het me omdat in oktober 67 Guevara overleed, en ik een maand later klaar was met schrijven.

Hoe zie je dit verhaal binnen de serie Ierse verhalen, hoe denk je over deze verhalen?

Natuurlijk, ten minste, in de serie Ierse verhalen, welke voor het moment bestaat uit drie korte verhalen, is er overduidelijk sprake van autobiografische her-creatie, maar misschien minder dan het lijkt. Autobiografie is alleen een beginpunt. een anekdote en soms niets eens een volledige anekdote maar een halve anekdote. Omdat ik naar twee Ierse scholen ging, een in Capilla del Senor, een school geleid door Ierse nonnen, in 36 en later in 38, 39 en 40 ging ik naar een andere, het Instituto Faghi in Moreno, een

school geleid door Ierse priesters. In die zin is er een gemixte realiteit, is het niet, omdat er veel Ieren zijn maar tegelijkertijd speelt het zich af in Argentinië, en het is overduidelijk Argentinië, tenminste, ik weet niet zeker of het in dit verhaal is of in welk van de andere verhalen, een karakter wordt bespot omdat hij af wilde stammen van koningen en niet van bescheiden boeren uit Suipacha. Deze dingen zitten er zo nu en dan in, omdat de wereld zo geleefd wordt, twee kanten op...

Dichotomisch...

Precies, er is een duidelijke dichotomie. Aan de andere kant is er een soort evolutie door de serie, in dit verhaal... wordt een politieke noot duidelijk, het eerste, meest duidelijke politieke element, want er zaten al politieke connotaties in alle andere maar veel symbolischer en meer onderbewust. Wat ik bedoel te zeggen, er zit een evolutie in de verhalen; hier in dit verhaal worden de mensen, het volk voor het eerst genoemd en hun verwachtingen van verlossing gerepresenteerd als held, een externe held, tenminste, ze bezitten hun eigen verwachting niet, plaatsen deze niet op zichzelf, maar op iets daarbuiten, een admirabel iets of iemand... Ik denk dat daar de sleutel tot de verlichting, van het begrijpen van politieke verbanden in dit geval tussen de mensen aan de ene kant en hun helden aan de andere, zich bevindt in

het einde, wanneer er gezegd wordt...' En toen Malcolm dubbelsloeg na een grimas van pijn en ongeloof leerden de jongens [groep/ mensen/ volk]...' en dan, verderop, wanneer er geschreven wordt ' wist de groep dat zij er alleen voor stonden...' en verderop, 'd wisten ze dat ze er alleen voor stonden en dat ze voor zichzelf moesten vechten en dat ze in zichzelf de middelen, de stilte, de sluwheid en de kracht moesten vinden...' ik denk dat dat het meest politieke statement van de hele serie korte verhalen is en erg toepasbaar op concrete situaties van ons: specifiek op Peronisme en de revolutionaire verwachtingen die rond revolutionaire helden werd opgewekt, ook bij Che Guevara, die rond die tijd overleed, zie je, mensen zeiden dingen tegen je als: 'Als Che Guevara hier nu was dan zou ik meedoen en dan zouden we allemaal meedoen en dan zouden we samen de revolutie maken...' Een volkomen mythisch concept, tenminste, de mythe, de persoon, de held die de revolutie maakt in plaats van de mensen samen, wiens beste expressie zonder twijfel die held is, in dit geval Che Guevara, maar geen enkele man kan in zijn eentje, hoe groots hij ook mag zijn, ook maar iets doen, tenminste, wanneer hij gedelegeerd is om iets te doen dat iedereen betreft, het proces vindt niet plaats, het kan niet plaatsnemen. Ik denk dat dat de les is die die dag geleerd wordt; hij is geen buitenstaander omdat er geen pejoratieve connotatie is met betrekking tot iemand die van buiten de situatie binnenkomt, vecht, zichzelf in de

vuurlinie plaats en een held is. Hij is nog steeds een held, want de ander verslaat hem, maar wat ze ook leren is dat als ze zelf wraak willen op de prefect, ze samen moeten komen en hem tezamen moeten verslaan, dat is de les.

Een soort politieke metafoor.

Wat later een bewust iets werd, in dit soort verhalen waar ik erg oude dingen terughaal, dingen die op zichzelf een erg krachtig leven leiden; hoef ik niet van tevoren te bepalen wat er gaat gebeuren, het gebeurd en dan keer ik terug en onderbreek het en als ik iets doe dan is het het maken van kleine veranderingen

Als we een stukje teruggaan, welke toekomst zie je voor de Ierse serie? zet je hem voort? zie je het als een verhaal?

Ja, en ik ben van plan het door te zetten. Er zijn een aantal onderwerpen waar ik over na heb gedacht en waarschijnlijk als ik mijn hoofd ernaar zet zullen het er veel meer dan een aantal worden. In dat geval zouden ze de vorm van van die oude romans aannemen, een primitieve vorm van vertellen, maar toch erg mooi. Er zijn al een aantal meer andere verhalen uitgedacht, een ervan zal gaan over volwassenen, tenminste, het is een verhaal verteld door kinderen maar het betreft volwassenen. De titel is 'Mijn oom Willie die de

oorlog won'. Het is een verhaal verteld door de kinderen in speciale omstandigheden: ze zijn ziek, in de ziekenboeg. Er is een roodvonk epidemie en een van de jongens verteld het verhaal van een oom die ging vechten in de wereldoorlog, en dan wordt het verhaal uit zijn handen genomen en wordt het een verhaal voor volwassenen, waarna het weer terugkeert naar de verteller, maar het verhaal wordt hem uit handen genomen. Dat zou een van de verhalen worden. Er is een ander mogelijk verhaal met de interventie en participatie van de duivel, ook in diezelfde ziekenboeg. Ik zou zeggen, misschien, in grove lijnen, dat het verhaal kan groeien, maar ik wil het niet oneindig laten groeien. Het is waarschijnlijk dat het verhaal zal bestaan uit zes of zeven verhalen welke dan een roman creëren opgebouwd uit verhalen, alle verhalen hebben plaatsgenomen in een jaar, tot de laatste schooldag.

Zag je deze vorm vanaf het begin voor je, zag je de mogelijkheid van de serie toen je begon met het eerste verhaal?

Het is een beetje ingewikkeld. Vanzelfsprekend had ik de intentie hierover te schrijven al erg lang, ik heb kladjes en notities over het leven op school die vele jaren teruggaan, vijftien misschien wel, maar ze waren erg slecht, ik had ze nadien nooit meer bekeken. Plotseling, in vierenzestig, schreef ik mijn eerste korte verhaal, ik weet niet of ik op dat moment de intentie had om meer dan dat eerste

verhaal te schrijven, maar tegen de tijd dat ik het tweede schreef had het idee voor de serie al een vorm aangenomen.

Er is ook een connectie met een streng van traditie binnen de Engelstalige literatuur, ik bedoel, het is een beetje als de wereld van vroege Joyce, een beetje in Faulkners stijl en toon. Vooral in de structuur van de korte verhalen, het schrijven dat we op een bepaalde manier 'bijbels' zouden kunnen noemen. Op die manier zie ik ze alsof ze een eigen persoonlijkheid hebben in relatie tot de rest van je werk, welke neigt meer ascetisch te zijn.

Precies, dat zou kunnen. In welk geval, eerder dan Joyce, hoewel overduidelijk in *The Portrait* en in sommige korte verhalen en zelfs in *Ulysses*, ik herinner mij het niet precies, er verhalen zijn die plaatsnemen in een priesterschool, als ik een invloed voor de vorm moest noemen, tenminste voor het type stijl die jij bijbels noemt, in de zin van zinsopbouw, ik die meer zou zoeken in Dunsay, hoewel er onderwerpsgevijs geen overeenkomsten zijn. En Dunsay heb ik alleen in vertaling gelezen, behalve een kort verhaal; Ik weet niet of je die verhalen over een dromer herinnert, die manier van groei, allesomvattend; die maakte een grote indruk op me toen ik het jaren geleden las. Nu, het is waar dat ze anders zijn dan de anderen. Het is duidelijk dat als we deze vorm van schrijven zouden willen classificeren, of de poging die aanwezig is in deze vorm van schrijven richting

een bredere gebruik van het woord, tenminste, een versterking van bestaande middelen, richting een taal; als wij het zouden willen classificeren als een soort epische stijl dan is het redelijk in gebruik in de zin dat de anekdotes en het medium er klein zijn en dat je een grandioze en hoogdravend taal kan gebruiken voor verhalen over kinderen, die ik mijzelf misschien niet toe zou laten als ik een episch verhaal zou schrijven, dan zou ik waarschijnlijk een meer terughoudende taal gebruiken.

EEN DONKERE DAG DER GERECHTIGHEID

Toen die sombere dag der gerechtigheid aanbrak stonden de mensen op zonder gewekt te hoeven worden. De honderd-en-dertig pupillen waste hun gezichten, trokken hun blauwe Zondagspak aan en vormden een rij met de snelheid en orde alsof het een militaire manoeuvre betrof, en tegelijkertijd, een vrolijke ceremonie: niets zou tussen hen en de ondergang van prefect Gielly komen.

In het doffe licht van de kapel die rook naar cedar en net aangestoken kaarsen, zat prefect Gielly nog steeds op zijn knieën te bidden zoals hij heel de nacht gebeden had. Glibberige God stroomde door en ontsnapte via zijn handen, streelde hem zoals hij dat bij een ziek kind zou doen, vervloekte hem als een afvallige, bracht hem op het ondragelijke idee dat het niet Hem was naar wie hij bad, maar naar zichzelf, zijn zwakte en zijn gekte.

Want hoewel de tekenen niet voor iedereen duidelijk waren, was prefect Gielly sinds kort gek aan het worden. Zijn hersenen brandden dag en nacht als een gasbrander, maar wat hem een krankzinnige maakte was niet het resultaat van die activiteit maar het feit dat hij zichzelf langzaam maar zeker verloor in de felle vlammen van het visioen, als een blind stuk metaal onderworpen aan een almachtig elektrisch-geladen stroom, wit

verbrandend terwijl het naar zijn vernietiging, uitdoven en vrede verlangt.

En nu bad hij, de op handen zijnde aankomst van Malcolm aanvoelend, zoals hij door de mist van de dagen van de week gevoeld had, en misschien de maanden van de jaren, groeiend en steeds dichterbij, om te zien en te straffen: de man wiens gezicht was vermenigvuldigd dromen en voortekenen, in de vorm van de wolken of de reflectie van het water. Geslepen en zelfverzekerd kwam hij, zijn lippen gekruist door zijn wijsvinger, zonder misstap in tijd.

In de kleine slaapzaal werden de twaalf jongens die onder Gielty's zorg vielen heel de nacht alleen gelaten. Ze waren de jongsten van de school, met uitzondering van O'Grady, Malone en el Gato, die later waren gearriveerd, toen er in de grote slaapzaal geen bedden meer over waren, er geen ruimte voor vriendschap meer was, geen vrucht van de wijnstok; de treurige restanten van verborgen verhalen, verhalen over dood en verstoting verloren in de legende van de zomer.

Prefect Gielty was nog geen minuut gebleven om hen te zien knielen in hun pyjama's, hun avondgebed opzeggend waarin zij God smeekte voor vrede en rust, of in ieder geval de genade om niet als zondaars te sterven en toen het woord amen ontsnapte via het enige open raam, liep hij naar Gato, die wachtte, volledig aangekleed zoals gewoonlijk, en zei hem:

'Ga jij ook maar slapen'

En toen zag kleine Collins hem naderen totdat hij zijn warme adem op zijn voorhoofd voelde en een aanblik zag, nog wanhopiger en verschrikkelijker dan normaal, plagend of juist toegenegen. Zij tanden glinsterden onder zijn rode snor.

'Er zal geen Oefening zijn vanavond,' en weg was hij, vertrokken om te bidden in de kapel beneden.

Dit was de eerste aanwijzing voor iedereen dat Gielty Malcolm voelde naderen. Want het geheim van Malcolms komst lag tot dat moment, dag en nacht, tegen kleine Collins' hart, in het medaillon dat hij geleege had van de haren en vingernagels van dode heiligen om het stukje papier te bewaren dat de komst van Malcolm aankondigde.

Omdat er een Oefening noch autoriteit was die nacht, rolde Gato een sigaret die hij zittend in bed rookte, zijn lange ogen lichtte geel op, lui half-gesloten om vervolgens open te sperren tegen de opborrelende fermentatie van haat die opsteeg uit de nabijgelegen bedden, die groots en verschrikkelijk wilde zijn maar die kracht tekort kwam om niet te verdwijnen in gemompel of de gedempte scheten afkomstig van Scally's bed, het kussen waar Scally zijn gezicht verborg. Gato maakte het niets uit, bang was hij ook niet. Hij was sterk nu, zeker van zichzelf, de stigma's op zijn hoofd waren verdwenen tezamen met de herinnering aan vernederingen in het verleden, zijn

plunje zat hem beter, en hoewel hij geen aanleg voor overgewicht vertoonde, was hij gegroeid, breder geworden. Dus toen Collins zichzelf overtrof en de groep tegen Gato probeerde op te zetten hij erachter kwam dat de anderen hem alleen moreel steunden en dat dat niet genoeg was. En zo kwam het dat kleine Collins, Malcolms neefje en afgevaardigde, profeet van zijn naderende komst, zijn plannen voor het straffen van Gato moest uitstellen. Gato, die uiteindelijk ook niet meer was dan Gielly's instrument in het altijd bloederige vermaak dat de Oefening heette.

Het begon twee maanden terug, nadat Gato op school was gearriveerd, opgejaagd was, in elkaar geslagen, geheeld en zijn berekeningen gemaakt had, diep de schoot der autoriteit was ingedoken waar wij een diepe stroom van affiniteit ontdekte die tussen hem en die brede, rode, krankzinnige man vloeide, met wie hij nooit een lach of zelfs een woord uitwisselde voor die nacht waarin prefect Gielly tussen de jongens door struinde terwijl zij zich uitkleden, met twee boeken onder zijn arm en een idee schitterend op zijn gezicht.

'Wat dachten jullie ervan een gevechtje te organiseren, jongens?'

Een kettingreactie van emoties in gang zettende, ten slotte, wie dacht er nou aan het organiseren van een gevecht in de slaapzaal wanneer je ook Vader Fagan om de bokshandschoenen kon vragen die hij maar al te

graag verschaft, om vervolgens de dag en het uur te arrangeren, voor iedereen die maar op de binnenplaats wilde boksen onder toezicht en volgens de regels, en toch,

'Nou, wat denken jullie ervan?'

Toen pas durfde Mullahy, de stem van het volk, te spreken:

'Met handschoenen, meneer?'

'Oh nee, geen handschoenen,' zei prefect Gielty 'vergeet de handschoenen, die zijn voor meisjes, niet voor jullie, want alhoewel jullie misschien de kleinsten in deze school mogen zijn, moeten ook jullie leren vechten, vechten voor een doel in je leven, omdat God dat zo beveelt' - waarop hij op een van de boeken klopte, een groot boek met zwarte kaft - 'dat de sterksten van zijn creaties mogen overleven en dat de zwaksten mogen vergaan, zoals hier in dit boek staat, geschreven door een man die de wil van God beter kende dan de priesters van de kerk, hoewel sommige priesters dat niet accepteren. En wat mij betreft, mijn kinderen, ik wil niet dat er ook maar een van jullie, zo weerloos, onwetend en dom als jullie mij aankijken, voor zijn tijd vergaat; ik wil niet dat jullie als idioten door de tijdsgeest of de wil van anderen beïnvloed worden, als rupsen in de stroming, maar ik wil dat jullie sterk zijn en niet opgeven, zelfs wanneer de wereld begint ineen te storten, zoals ik hem ineen heb zien storten en zoals ik dat nu soms nog zie, ontploffend en verkruiemend in brandende stukken, de luie, de

nutteloze en de miserabele met zich meenemend. Dus wat denken jullie ervan, zullen we een gevechtje organiseren?' De mensen, of dat kleine deel van de mensen, meegevoerd met het geluid en niet zozeer de betekenis van de woorden zelf, welke zij amper begrepen, meer gegrepen door de getormenteerde en verlangende uitdrukking op prefect Gielty's gezicht, de druppel vuur in elk oog, de snor en het koperen haar welke overeind stonden, barstte in een luid applaus uit welke hij meteen onderbrak,

'Omdat dit tussen ons, jullie en mij, moet blijven, mijn kinderen, dus, wie wil er vechten?'

Iedereen stak zijn hand op. Gielty blik gleed over de expressieloze en zwijgende gezichten totdat hij bij Gato arriveerde, waar hij een moment bleef staan uit waardering voor de voorbije geschiedenis en huidige verdiensten:

'Dus Gato, jij bent niet langer bang voor een klap?'

Gato liet zijn hoofd tussen zijn schouders zakken en sprak de drie woorden waarmee hij die mensen op een gedenkwaardige avond had afgebluft:

'Ik vecht met iedereen.'

Alleen meende hij het deze keer en iedereen wist dat. Prefect Gielty zag hoe de kleinsten van de kinderen hun armen lieten zakken en wegkijken, behalve Malone en O'Grady, die graag hetzelfde gedaan hadden maar dat niet konden omdat zij een aanzien genoten, niet zozeer gebaseerd op lengte of

leeftijd, maar in het gewicht van de hoop die anderen op hen plaatsten, en dus hielden ze hun armen omhoog die een beetje trilden naarmate de tijd verliep tot ze het bijna niet meer aankonden en pas toen zij prefect Gielty,

'Goed, het ziet er naar uit dat het niet jullie zijn die gered moeten worden, dus als er niemand anders naar voren stapt, zal ik kiezen,' toen er vervolgens niemand naar voren stapte, onderwierp Gielty hen aan een nauwkeurig onderzoek, elimineerde de jongens stuk voor stuk, tot hij bij kleine Collins aankwam. Toen wees hij,

'Hij,' zei Gielty, 'Collins,' kondigde hij aan: 'Kleine Collins zal vechten met Gato.'

Toen was er ergens een giechelen te horen en prefect Gielty draaide zich razend om, waar hij Malone proestend vond, maar direct waren er achter zijn rug om nieuwe plagerijen te horen, dus prak Gielty,

'Wat is er?'

En alweer was het Mullahy die antwoordde:

'Collins kan met niemand vechten, meneer. Hij zit vol met lucht als een zeepbel en hij plast in bed.'

Niemand behalve Mullahy zou iets dergelijks hebben durven zeggen, hij was de bard en de woordvoerder van de groep, expert in rijm, raadsels en gezegden, in staat zijn vrienden tot grote daden te bewegen of ze in melancholische buien te storten, maar gedwongen om de woorden te zeggen die door de groep gevoeld werd,

ongeacht het risico; daarom sliep hij niet meer op de grote slaapzaal, waar zijn verhalen, circulerend van bed tot bed als een vurige slang, iedereen wakker hield tot de zon al opkwam. Nu zwelden de jongens op van gegiechel, nog steeds angstig voor de straf die Mullahy wachtte, van wie zij hielden zonder de jaloezie die gepaard gaat met vaardigheden die de vuist, voet of bal betreffen, alsof hij alleen bestond als extensie van de anderen.

Maar prefect Gielty keek niet eens op naar Mullahy, zijn gezicht nam alleen een treurige expressie aan, zo treurig dat het gemurmel meteen stopte.

'Natuurlijk,' zei hij bijna onverstaanbaar, 'ik weet dat Collins niet kan vechten. Natuurlijk weet ik dat zijn armen te kort zij, hij geen middel om van te spreken heeft, maar slechts een ronde pan opgeblazen buik die hij krijgt van het de hele dag door eten van brood dat hij van de lerarentafel steelt, of nog schaamtevoller praktijken. Natuurlijk weet ik dat geen voetbalteam in de school hem aan zijn zijde wil hebben en dat niemand hem ooit heeft zien rennen, omdat er platte voeten in die vreselijke orthopedische schoenen zitten. Maar om welke andere reden,' -zijn stem donderde - 'dan precies om die redenen moet ik juist hem kiezen? Waarom anders? Juist omdat hij zwak is en ziek en zelfs langzaam, dat is de reden dat hij sterker moet worden en geholpen moet worden te groeien, zodat hij zal overleven waar hij anders niet zou overleven tussen jullie, bruten, valsspelers en moordenaars,

waarom anders zou ik hem tot mijn persoonlijke gok tegen de vergankelijkheid der dingen maken? Omdat ook dat hier staat geschreven,' hij klopte op het zwarte boek, 'en hier,' en hij klopte op het rode boek.

En nu begreep iedereen het en zelfs Collins knikte alsof hij zich realiseerde dat hij voor de eerste keer in zijn leven opgemerkt werd: het maakte niet uit wat voor beledigingen die opmerkingen eigenlijk inhielden.

'Dus, jij zal met Gato vechten, toch?' vroeg prefect Gielty, en Collins antwoordde

'Ja meneer,' met een flikkering van emotie oploaiend in zijn blauwe ogen, 'ik zal doen walt u wilt, meneer.' 'Goedzo, jongen,' mompelde prefect Gielty, hem op het hoofd kloppend. 'Kom op,' sommeerde hij de anderen, 'laten we een ring maken. Ik zal scheidsrechter zijn.'

Ze maakten een ring met vier bedden en legden een beddensprei op de vloer om het geluid te dempen, want in de weken en maanden dat de Oefening duurde wilde prefect Gielty niet dat het ophield een geheim te zijn. Gato stond in zijn hoek, lang en soepel, onverschillig bijna, en prefect Gielty vroeg of hij de regels kende en Gato antwoordde

'Ja, ik ken de regels,' en Gielty wendde zich tot de andere hoek waar Collins vroeg of hij op het gezicht mocht slaan en iedereen lachte opnieuw, maar prefect Gielty beet op zijn lip en zei

'Ja, je mag Gato in het gezicht slaan,' en toen zei hij

'Klaar?' en meteen daarop 'Nu!'

De tien jongens verzamelden zich rond de ring en het voelde alsof het hun eigen spieren waren die bewogen, hun voeten die aan de grond genageld waren, hun armen op borsthoogte en hun bloed dat suisde, en al die statische energie was naar gericht op Gato, op zijn koude hatelijke gezicht, die het wilde vernietigen. Dus niemand was verbaasd dat het gewicht van de gedeelde deelname in Collins lot, een impuls afkomstig van misschien O'Grady en Malone, en alle kleinere kinderen eromheen, ervoor zorgde dat Collins furieus uithaalde. Maar die geestdrift smolt ogenblikkelijk door de simpele stilistische elegantie waarmee Gato zich verdedigde tegen elke uithaal, de snelheid waarmee hij zijn lange lichaam dubbelklapte, onder Collins arm door dook en onaangeraakt achter hem opdook. De groep zuchtte van bewondering, de adem die ze in anticipatie inhielden, met hun hoop uitblazend. Gato glimlachte, met uitsluitend de linkerkant van zijn gezicht, een beweging van de lip die naar zijn oog leek te reiken, terwijl de rechterkant zijn stijve, houten uitdrukking behield.

'Ronde naar Collins,' haastte Gieltj, 'en een minuut rust,' Terwijl hij achter het laken verdween dat zijn bed afschermden en terugkeerde met een handdoek om zijn schouders. Wilde Gato Collins slaan? Het antwoord was altijd twijfelend, zeker voor Gato die zichzelf die vraag nooit gesteld had. Maar toen Collins in de tweede ronde weer aanviel en de anderen hem uit begonnen te joelen, stopte

Gato met lachen. En op dat moment bereikte Gielty's stem hem, en hem alleen, als een gedempt geblaf.

'Sla hem Gato,' hij wierp een blik in de richting vanwaar het bevel kwam, en kleine Collins, nu hijgend, scoorde zo zijn enige stoot op het oor van Gato, die onmiddellijk niet meer daar was maar twee stappen weg, alweer op de terugweg, licht voorovergebogen, toen hij het gedempte bevel voor de tweede keer hoorde:

'Sla hem!'

Gato veranderde van pas en zelfs onder het tumult van het schreeuwende publiek, sloeg hij toe met zijn rechtervuist die hij tot dat moment onder zijn kaak gehouden had. Meer een zweepslag dan een stoot, zo snel dat niemand de hand terug zag keren naar zijn originele positie onder de kaak, een rode vlek op Collins wang werd pijnlijk langzaam zichtbaar onder de vele ogen van de groep. Nu ging Gato op in zijn woede, sloeg opnieuw en zag zijn knokkels roodgekleurd door het bloed dat uit zijn tegenstanders neus sprong.

De doorweekte handdoek lande in ring en prefect Gielty zei dat dat het genoeg was voor die nacht en dat kleine Collins het goed gedaan had voor een beginner en dat zijn ziel gered kon worden als hij zou leren zijn verdediging op te houden en niet met zijn voeten te slepen, iets wat de jongen maar half geloofde, terwijl hij huilend in de richting van de badkamer werd gedragen, bedolven onder goede adviezen over hoe tegen

Gato te vechten van de gemeenschap die wel in de woorden van Gielty geloofden. De volgende dag bood Malone aan hem in de pauze les te geven, en toen kwam Rositer, van de grote slaapzaal: de hoop van zijn bondgenoten was aanzienlijk gegroeid toen prefect Gielty een nieuwe Oefening aankondigde drie dagen later.

Gato was niet langer verveeld, maar speels en tolerant. Collins zag zijn blootgestelde gezicht soms van heel dichtbij, het zijne bijna aanrakend, als een reflectie in het water, altijd tien centimeter boven of onder waar het daarvoor geweest was. Af en toe haalde Gato uit met een zwaai of een korte stoot, niet langer tegen de neus, maar tegen het zachte deel van Collins armen die langzaam gevoelloos werden, op een bijna plezierige wijze, totdat hij ze niet langer hoger dan zijn middel houden en Gielty het gevecht stopte met de mededeling dat zijn pupil een goede prestatie had geleverd, vijf rondes zonder bloeden, waaruit bleek dat hij al sterker was geworden en in staat het hoofd te bieden aan de situatie, als hij beter zou gaan ademen en zijn kracht leerde toepassen.

De volgende dag, Zaterdag, waste de honderd-en-dertig Ierse jongens hun lichaam en geest. Na de lunch werden er emmers en emmers zonden geleege op de biechtstoel in de kapel waar Vader Gormally luisterde met filosofisch genoegen terwijl Vader Kevin zijn maagzweer zijn kluwen voelde spreiden te midden van al dat geweld, die vettige inhaligheid in die kleine lichamen, de valse

uitwisselingen tussen de sterken en de zwakken, tussen hartstocht en interesse, tussen schoonheid en roofzuchtige zielen. Collins vroeg zich af of hij iets over de Oefening zou zeggen, maar besloot dat uiteindelijk niet te doen, wat zijn biecht heel kort hield omdat hij te klein en te dom was om de grotere zonden op zich te nemen en nadat de priesters handen hem absolutie verschaften vertrok hij naar boven, naar de slaapzaal voor zijn wekelijkse douche, waar hij iedereen vond wachten.

In de winterkou kleden ze zich uit, wikkelde hun haarloze middels in handdoeken en liepen naar de douches. Binnenin deze warme ruimte die hem boven alles aan zijn familie deed denken, keek Collins naar zijn armen en zag de blauwe plekken die hij ontvangen had van Gato's stoten van de nacht ervoor. Toen hoorde hij de stem van prefect Gielly door de gang galmen, 'Wassen! Wassen!' steeds dichterbij tot hij bij kleine Collins' deur arriveerde en het leek alsof het water plotseling ijskoud werd en Collins bedekte zich terwijl de prefect van links naar rechts keek, maar het enige wat hij zei was: 'Wassen! Wassen!' en hij liep verder, waardoor het water ineens gloeiend heet, wat ook door natuurlijke omstandigheden zou kunnen komen zoals een kraan die werd dichtgedraaid in de naastliggende douchecabine of een plotselinge steekvlam in de ketel.

In de kapel vielen de laatste restjes zonden de biecht- vaders ter oren, die deze toestonden de eeuwige rivier in te stromen die zevenmaal de

wereld rond gaat en alleen aan het eind der tijden aan het oppervlak komt. Zij die terug- keerden van de douches roken schoon en dachten schone dingen, of waarschijnlijker waren ze gestopt met denken, op hun normale manier van denken, tot de volgende morgen om verleiding te voorkomen, en vormden rijen voor het bevoorrechte broederschap van schoenenpoetsers voor hun laatste verbeteringen van de dag. Na het avondmaal waren de spelletjes op de speelplaats vredig, de stemmen zacht. De gelukkigen die wat munten bezaten gingen naar de snoepwinkel waar Brown, de koster, chocola zo dun als een zucht verkocht voor vijf cent, die ze uitdeelden onder vrienden met een vrijgevigheid die je op normale dagen nooit zag, en toen Murphy de Idioot de beroemde Torpedo Vis vond onder de rode sticker, besprong niemand hem om het hem te ontvreemden, zoals ze dat zouden hebben gedaan was het een maandag of donderdag geweest, en zelfs Dolan, op wier schouders de adelaar der bevel verbleef, bood hem een persoonlijk escort aan, Murphy de Idioot beschermend terwijl deze tussen de kloosters rond paradeerde.

De bel kondigde het laatste uur studie voor de zegen. Zaterdag waren gewijd aan spirituele lezingen van de priesters en leraren die elkaar afwisselden, maar waar prefect Gielly, als een van de meest erudiete leden van de school en een belofte in de theologie en de wetenschap, uitstekend in was. Dus die nacht dat iedereen in de

grote zaal zat, stond prefect Gielty op de estrade, glanzend rood haar en een glanzende rode snor, en een allesdoorborende blik op zijn gezicht, kondigde jij aan dat hij zou praten over de Delen van het Oog.

Wie kon er nou vergeten wat hij zei? Iedereen, want dit was geen voedzame grond voor waarheden maar een troep slaperige jongens, gevuld met Genade verkregen bij de biecht, vijandig tegen alles dat hun pas verworven gevoel van veiligheid en zelf-rechtvaardigheid kon bedreigen. Hoe dan ook sprak prefect Gielty met de zekerheid van de Openbaring, en begon hij met makkelijke zaken als licht en de verschillende werktuigen die de waarnemer ervan toestaan in de simpelste wezens, de bloemen en planten zoals de zonnebloem of de tere stam van de haver die een gele vlek op het puntje heeft zitten, wat eigenlijk een oog is. Vervolgens stapte hij het alledaagse koninkrijk der natuur binnen waar het oog nog subtieler en ingewikkelder word, van de gevoelige huid van de worm tot de mozaïeken visie van de insecten naar de eerste afbeelding die trilde als een druppel water in het hoofd van een weekdier. En toen begroef hij zich in de dieptes van de wereldzeeën en het zand der tijd waar de oudste ogen ter wereld te vinden waren, gemaakt van doorschijnend bot; hij vond de telescoopvis, pupillen die alleen naar binnen keken en ogen die brandde wanneer ze zagen, slechts een seconde lang, stenen die konden zien en vreemde wezens

met gekromd zicht en stekelige wimpers die nooit sloten, ogen die paarden, ogen die in het verleden konden kijken of kwallen die met hun ogen aten, ogen in tassen en zakken, ogen die luisterden, netvliezen waarvoor de dag ondoordringbaar was en de nacht verblindend licht, en niet te vergeten de pupil die zijn eigen lantaarn droeg, of het vloeibare oog dat uit zijn kassen morste en dan als kwik weer terugkeerde met de herinneringen aan de dingen die het had gezien of juist helemaal niet terugkeerde, maar nog steeds voort reisde vol van de dingen die het millennia geleden zag, of het netvlies dat met huid bedekt was en zichzelf beschouwde of het pijnappelvormige oog van de lamprei of het profetische oog van de nautilus.

Vervolgens ging hij verder naar de tussenrijken waar het oog zichzelf ontsteeg, waar het de wil om te weten verwierf en hij wilde de wonderen van de eerste afbeelding beschrijven die niet langer overbleef maar naar de hersenen afreisde, de miraculeuze transformatie van stoffelijke naar onstoffelijke, de geboorteplaats van de ziel waar zelfs een blind aapje een facsimile van God zelf was, gecreëerd met de intentie om te zien (want wat was God tenslotte als hij niet de waargenomen en waarnemende wereld was?) en toen zijn verhaal eindelijk het superieure grondgebied der engelen en roofdieren betrad, om vanuit daar af te dalen naar de mens en de Delen van het Oog, wat het centrale thema van zijn lezing was, was de tijd om en slapen de meeste van zijn luisteraars met hun ogen

open en zij die niet sliepen verzamelden bewijzen op bewijzen, woord op dwaas woord, om toe te voegen aan het nu zeker wordende besef dat prefect Gielty gek aan het worden was, wat Gato irriteerde - hij vond namelijk iedereen krankzinnig - maar wat resulteerde in het bevestigen van Collins gevoel van verschrikking: Het was dat moment dat het grote idee van verlossing zich aan hem openbaarde in de gedaante van zijn oom Malcolm.

Prefect Gielty liet de filosofische beschouwingen niet in de weg staan van praktische zaken als de Oefening, die naar behoren werd bekend gemaakt en uitgevoerd twee of drie dagen later, en daarna plaatsvond met een logica die kleine Collins naderhand pas kon begrijpen omdat deze tegen zijn diepste verlangen inging, gevraagd om te vechten op dagen dat hij alleen gelaten wilde worden, hem met rust latend wanneer het allemaal niets meer voor hem betekende.

Onder de bewoners van de verdeelde slaapzaal was alle hoop die in eerste instantie was opgebouwd rond Collins verdwenen. De jongen had geen ruggengraat, reflexen, wil om te vechten, niets behalve een soort damesachtige bescheidenheid die hem ervan weerhield om zijn beul te beschuldigen, hulp te accepteren van anderen of zelfs de blauwe plekken op zijn lichaam te laten zien. Hij ging terug naar bed waar hij met zijn hoofd onder zijn kussen verborgen ontroostbaar hilde, elke steek van pijn en schaamte strelend, elk teken van geweld op zijn

opgezwollen huid, waar Gato hem opnieuw en opnieuw geslagen had.

In het begin van September deed hij twee vloeipapiertjes onder de zool van zijn voet, tijdens het bidden van de rozenkrans gloeide hij, de volgende morgen kwam hij niet uit bed en in de avond namen ze hem mee naar de ziekenboeg waar hij ijld: over oom Malcolm, schoon en geschoren, sterk en wraaklustig, vol van woede en liefde, die één en hetzelfde waren, wat Collins niet meteen begreep maar hem wel een zeldzaam gevoel van veiligheid en troost gaf. En toen hij de volgende dag wakker werd had hij in zijn hoofd de hele brief al geschreven en hoefde hij alleen O'Grady, die hem heimelijk opzocht, om pen en papier te vragen; zitten in bed schreef hij de brief zoals door zijn droom gedictieerd:

Mijn lieve oom Malcolm, waar je ook bent, ik stuur u deze brief naar mijn huis in uw naam, hopelijk vind deze brief u gezond en wel, niet zoals ik nu en ik hoop echt, mijn lieve oom Malcolm, dat je mij kan komen redden van prefect Gielty, die gestoord is en mij dood wil, zonder dat ik hem ooit iets misdaan heb, dat zweer ik mijn lieve oom Malcolm. Dus als je komt, wil je hem dan alsjeblieft vertellen dat ik niet meer wil vechten in de slaapzaal, met Gato, zoals hij dat wilt, en dat ik niet meer wil dat Gato me slaat want als hij me nog een keer slaat dan denk ik dat ik dood zal gaan, mijn lieve oom Malcolm wilt u alstublieft, alstublieft

komen, het is uw neefje dat het u vraagt, dat neefje dat van u houdt en u oprecht bewonderd.

Het was geen normale brief zoals iedereen die schreef op de eerste dag van elke maand waarvan het doel was 'lieve mama' te vertellen dat het 'heel met me gaat, goddank', en met het doel tegen 'vader' te zeggen dat het studeren heel goed gaat, dankzij de hulp van de Maagd, en je geliefde broer te laten weten dat het eten heel goed is en dat je op Zondag broodpudding krijgt en met het doel je allerliefste hond Dikkie te vertellen dat het, dankzij Gods hulp, goed met mij gaat, bedankt, en ik droom altijd van je: al het voorgaande, geschreven onder toezien oog van Vader Ham Fagan, Vader Ham en Vader Gormally, want wie kan er dergelijke dingen beter controleren? En diegenen prijzen die weer een nieuwe bron van optimisme vonden, een kleur van onbesproken geluk, en diegenen onderdrukken die uit pure onverschilligheid slechts lauwwarm kunnen zijn reflecterend op hun eigen leven. Nee, de brief was wat subversief en afwijkend, en behoefte subversieve en afwijkende kanalen ter circulatie, en dat was het doel van het 'Organisatie Shamrock', waar Collins zo goed als niets vanaf wist, behalve dat het bestond en dat Shamrock klaver betekende, maar andere mensen zeiden dat het ook stond voor zoiets als 'naar de hel'.

De Organisatie had nooit gerekend op Collins als lid, en zijn lot liet hen onverschillig, druk als ze waren met het smokkelen van gin, sigaretten

en loterij tickets voor hun eigen rangen, ze regelden zelfs afspraken voor de oudere jongens met de gesluierde vrouwen die elke zondag voor de mis naar de kapel kwamen. Maar het gedrag en de gekte van prefect Gierty was nu voor iedereen duidelijk en het was mogelijk dat een van zijn klappen, onzinnige aanvallen van woede, of sarcastische opmerkingen die je tot in je ziel raakten, een van de echte leden van de Organisatie hadden geraakt. Dus kleine Collins' bericht rees omhoog, langs de rangen, stap voor stap, totdat het arriveerde bij de hoogste rangen waar het de censuur ontweek en per expresse op de post werd gedaan.

Prefect Gierty was ongerust,. Hij begreep natuurlijk dat de Oefening wreed en bijna ondraaglijk voor Collins was, maar hij had wreedheid gezien op elke straathoek, in elke steen gekerfd als Gods persoonlijke handtekening: de spin die de vlieg vermoordde, de wesp die de spin vermoordde, de mens die alles vermoordde wat binnen zijn bereik was, de hele wereld één groot slachthuis gemaakt in zijn evenbeeld, generaties die de top bereikten om vervolgens nutteloos, doelloos in te storten, zonder ook maar ergens enig spoor van onsterfelijkheid achter te laten en zonder ook maar een verklaring voor de hele schijnvertoning. Kon hij Collins toelaten het op te nemen tegen de wereld in deze kannibalse tijden? Nee. Maar ging hij niet te ver, probeerde hij niet dat wat hij juist wilde ontwijken? Keer op keer bleef hij na de mis of het bidden van de rozenkrans achter in de kapel,

op zoek naar een antwoord, bewust van het vuur in zijn hoofd dat feller brandde dan ooit omdat alles wat hij won hij meteen weer verloor, alles wat hij leerde begrijpen brak stukken van hem af die vervolgens oploste in een gloeiend iets; totdat hij een stem hoorde bevelen dat hij op moest schieten en Collins moest redden omdat er iemand, afkomstig van het begin der tijden, op weg was om hem te stoppen. En zo kwam het dat Malcolm, op bijna hetzelfde tijdstip als bij Collins, het hoofd van prefect Gierty binnenkwam.

De jongen had geluk gehad, de oude dokter die vanuit het dorp kwam constateerde een besmettelijk griepvirus. Een week in de ziekenboeg betekende normaal gesproken totale afzondering en verveling, kijken naar de dagen die langs het raam voorbijglieden, onderbroken door alleen de zuster die waterige thee of slappe soep komt brengen, maar Collin begreep dat hij rustpauze kreeg en had geen haast te herstellen hoewel hij zich al stukken beter voelde; de blauwe plekken op zijn arm waren eerst grijs en toen geel geworden, de hitte had zijn lichaam verlaten, Collins fris en vredig achterlatend en toen de dokter die zaterdag voor de tweede keer langs kwam zei deze dan ook, terwijl hij met zijn hand door Collins haren woelde, 'Je bent beter jongen, je mag maandag weg.'

Op maandag stond hij op met ietwat onvaste benen, en toen de andere jongens hem op de speelplaats zagen kwamen ze allemaal naar hem toe om hem te begroeten en om een praatje te

maken, iedereen even aardig, ze schudde zijn hand en een jongen die Brennan heette, die hij amper kende, greep zijn hand iets steviger vast dan de anderen en toen Collins zijn hand terug kreeg zat er een papiertje in, zonder envelop.

En dat was de brief van Malcolm.

Er stond simpelweg: 'Op Zondag zal ik er zijn, en ik zal prefect Gielty doodslaan.'

En zo kwam het dat de groep jongens begon met het treffen van voorbereidingen voor het gevecht en in de loop van de week die langzaam vol liep als een ballon, gevuld met hoop, werd het duidelijk hoe belangrijk dit gevecht zou zijn.

Malcolm was in Collins initiële beschrijving een lang-ige man, in de dertig, lachende groene ogen, een hoed met brede rand en een wandelstok waar hij sierlijk mee rondzwaaide: en zo verscheen hij dan ook in de schetsen die opdoken op losse vellen, uit schiften gescheurd papier. Subtiele veranderingen begonnen er plaats te vinden op de tweede dag van het wachten: Malcolm was nu overtuigd lang, onpersoonlijk, zijn lach was tot een ironische gelaatsuitdrukking geworden terwijl prefect Gielty, ter grote van een pygmee, hilde in zijn aanwezigheid.

Maar dit waren slechts schetsen, lege lijnen, en Collins voelde zich geroepen om ze in te vullen, elke keer met meer urgentie, hij herinnerde zich zonder moeite Malcolms vrolijke karakter, zijn succes bij de vrouwen, zijn avonturen over de hele wereld. Op de morgen van de derde dag was het

bekend dat Malcolm een held in de oorlog in Chaco, of Spanje was geweest waar hij gedecoreerd was door de President van Bolivia, of Generaal Miaja, maar wat er echt toe deed was dat hij tien vijanden verslagen had, de laatste vermoordde hij met de kolf van zijn leeggeschoten geweer, en dat hij gewond en dorstig terugkeerde en ineens stortte aan de voeten van zijn bevelhebber die hem ter plekke promoveerde tot kolonel, of misschien kapitein.

De portretten van Malcolm waren groter nu, bijna posters. Dit proces, hoewel spontaan, kwam voort uit het instinct van de groep en had zijn misstappen voordat het zijn grandioze eindvorm aannam. Toen bijvoorbeeld halverwege de vierde dag naar buiten kwam dat Malcolm junioren- kampioen boksen was geweest, dat hij zelfs tegen Justo Suarez gestaan had en dat alleen zijn destructieve liefde voor een film- actrice hem ervan had weerhouden de wereldtitel te bemachtigen, de verleiding om het in korte boksbroek en met handschoenen te tekenen was bijna niet te weerstaan, biceps als bowlingballen, zijn middel dunner en zijn borst breder en met een tatoeage van een rondborstige blondine. Gezond artistiek verstand overwon het echter en de definitieve afbeelding, aangenomen vanuit een gemeenschappelijk gevoel, toonde een Malcolm die ondanks elk verfraaiende detail eruit zag zoals de originele versie: sober gekleed in een pak in Engelse stijl, zijn rechterhand om het handvat van zijn

wandelstok heen gevouwen, zijn linkerhand in zijn zij, zijn hoed en hoofd in een verleidelijke houding, lichtjes achterover, die optimistische en strijdlustigheid uitstraalden. Toen alle afbeelding op elkaar afgestemd waren was er al weinig tijd meer om nog grote vierkanten van karton en gestolen lakens te knippen, de rode covers van de grammatica boeken in water te koken of in alcohol op te lossen of de groene van het catechismus, de blauwe van het voorleesboek of om in de velden de wortels te zoeken die, wanneer gedroogd, geel waren of de bessen die indigo werden, om op de honderd spandoeken het figuur te schilderen en de woorden die exclameerden: Lang leve Malcolm! Of simpelweg, MALCOLM.

Prefect Gierty had de Oefening niet hervat. Hij voelde de angst van de jongens wegsmelten, vijandigheid groeide als het getij en nam steeds opener vormen aan: onderbroken gesprekken, militaire oefeningen met ambigue refreinen, teksten op de muur, tekenen aan de wand, de grove pantomime die steeds weer de nederlaag van een impersonator of clown betrof, gespeeld door Murtagh, tegen de onfeilbare held die iedereen wilde spelen.

Hij twijfelde, zijn hokje gemaakt van lakens bleef nacht na nacht verlicht. Er werd gezegd dat hij het zwarte en het rode boek las en las en herlas en op een gegeven moment vlak voor zonsopgang, hoorde een getuige zijn stem als een stortvloed obsceniteiten mompelen. Steeds een beetje zeker

en meer verteed kwam hij tevoorschijn naarmate het moment naderde, met een modderig bezinksel in zijn ogen en zelfs zijn snor punten leken te zijn gaan hangen.

Dit alles moedigde de gemeenschap enorm aan. Niemand twijfelde nog aan de uitkomst van het gevecht en iedereen wilde dat het ook een feestje zou worden. In de hectische voorbereidingen verdween de week zonder dat er ook maar iemand iets studeerde, iets wat de priesters en leraren dwars zat die merkten dat de school werd weggezogen van de normale gang van zaken, wegdreef op een wolk van opwinding, zonder de reden de kunnen ontdekken, die niet verraad werd, zelfs niet tijdens de biecht.

Als er een wolk aan de horizon was, passeerde deze ongezien. Op vrijdagnacht besloten de oudste jongens om om de mening van Pata Santa Walker te vragen, in het duister in de houtschuur voor een cirkel aandachtige, oplichtende sigaretten. Pata Santa, hurkend, uitvoerig mediterend, alsof zijn legendarische krachten getest werden.

'Hij komt eraan,' zei hij uiteindelijk terwijl hij zijn voorhoofd liet zakken totdat het bijna de houtstapel aanraakte, om de trillingen te horen van de aangekondigde voetstappen.

De sigaretten ademen teleurstelling, want wie wist er nou niet dat Malcolm er aan kwam, er was een lange pauze tot Pata Santa zijn bleke, scherpe gezicht liet zien en toevoegde:

'Hij zal niet uit vrije keuze komen,' de betekenis werd als een de rook van een kaars de gunstige richting in geblazen door de schoolbel die iedereen opriep om te studeren in het klaslokaal, waar Pata Santa de de stoel helemaal achterin bezette, waar niemand de twee tranen zag vallen, plotseling, één uit elk oog, die op de saaiste pagina van het grammaticaboek vielen.

Wat was Zaterdag? Een doorgang, een zucht, een schittering, een rottend blad der tijd dat 's nachts viel toen prefect Gielty onderweg was naar de kapel terwijl iedereen boven, in de slaapzaal, hun eigen gebed opzei: 'Morgen zal Malcolm komen, hij zal prefect Gielty doodslaan.' En met die zekerheid sliepen zij in.

De dag arriveerde eindelijk en op het uur dat de zon gewoonlijk op de ruiten scheen, vond de Zondagszon honderd gezichten wakker en naar de weg, de oprit en het park kijkend en wel honderd spandoeken rolden uit de ramen.

De lente was gekomen en vertrokken, weer teruggekeerd en gebleven. Vroege rozen glinsterden onder de apenbroodbomen, *chingoloss* sprongen door het natte gras, een trein reed langs, gesluierde vrouwen bezochten de mis, de wereld naakt in lagen en lagen hout, platteland, vrede waar het eerste luiden van de klok mee botste.

Ze vormden een rij, gingen naar beneden, de kapel binnen waar het eerste dat ze zagen prefect Gielty was, nog steeds op de kerkbank achterin, zijn witte lippen bewegend, zijn ogen

gefixeerd op niets. Vader Fagan kwam in zijn goud met paarse kledij tevoorschijn.

Tijdens de dienst was er geen nieuws van de vier uitkijken die boven naar een eerste teken van Malcolm zochten. Na het ontbijt nam één tiende deel, om de beurt, de patrouille diensten op zich en nog voor negenen was het bekend dat er op de weg een zwarte vlek naderde. Een paar minuten later bleek het O'Neills moeder te zijn, die hem kwam bezoeken op de enige dag dat dat toegestaan was. O'Neill was nog maar net op weg naar het kantoor van de rector om zijn offerandes bestaande uit tranen, kussen en misschien een potje honing of wat snoepjes of enig andere uiting van affectie die armoede, weduwschap en een vermoeide liefde toestond te collecteren, toen de grote rode stadsbus met piepende remmen tot stilstand kwam op het asfalt voor de school, er stapte iemand uit die niet Malcolm was maar Murphy de Idioot zijn vader, die net zo'n idioot moest zijn geweest maar in het echt een triest, trillend oud mannetje was met een aftandse breed gerande hoed en een versleten vest die, voordat hij overstak om het hek open te doen, links en rechts de weg af keek.

Malcolms laat zijn maakte het mogelijke dat vader Ham of vader Kevin misschien een wandeling zou maken langs de families die op het gras waren gaan zitten, hun eten hadden uitgepakt, salami en brood, om nostalgie en dromen uit te wisselen. Het bevel werd gegeven om de spandoeken binnen te halen en onder het kussen

bij het corresponderende raam te verstoppen. Deze actie, die werd uitgevoerd om tien uur, had een bron van kwelling moeten zijn, maar was dat niet omdat niets het geloof van de groep kon doen wankelen, al helemaal niet toen Collins toegaf dat zijn oom nooit vroeg opstond en net zo goed een uur later kon komen.

Om elf uur gaf nog niemand op: in plaats daarvan vroegen ze zich af waar Malcolm geweest moest zijn toen hij het antwoord naar Collins stuurde, op welk afgelegen slagveld, welke Chinese stad of welke poolvlakte, en als dit het geval was, hoe konden zij het hem dan kwalijk nemen dat hij iets te laat was?

De helft van de kostgangers was in het park terwijl de andere helft uit de ramen keek. Een kleine rode stip werd zichtbaar hoog in de lucht, grote cirkels makend. Op zijn terugweg scheerde hij over de pijnbomen en cipressen, angstaanjagend laag over de rozenstruik, zijn twee vleugels klapperend in de wind en een man die uit de cockpit keek, zo dichtbij dat iedereen dacht dat ze zijn ogen zagen lachen achter een enorme bril en iedereen riep Malcolm! En ze riepen zijn naam opnieuw, maar bij de derde keer roepen bleven ze met hun monden op van verbazing achter omdat het vliegtuig alweer ver weg was, tot het uiteindelijk verdween in een rechte lijn die hun hart brak. En nu, eindelijk, leek het moraal van de groep te wankelen, de lunch werd in stilte genuttigd, in de middag speelden ze het saaiste potje voetbal in de

geschiedenis van de school, waarbij Gunning zelfs nog een eigen doelpunt maakte en prefect Dillon, die over het sporten ging, het woord schaamte vijf keer herhaalde.

En toen ze terugkeerde van het speelveld waren alleen de restjes van de Zondag nog over, de laatste bezoekers zeiden gedag, de uitkijkposten werden verlaten en niemand geloofde nog in de komst van Malcolm.

Er is een moment, op die namiddagen aan het eind van September, wanneer de zon bijna horizontaal de ramen van de eetzaal in schijnt, weer uitschijnt, de speelplaats kruist en een oranje explosie werpt op de oostelijke muur. Het was precies op dat moment dat Pata Santa Walker aan het studeren was, gewapend met een vergrootglas, het moet toen geweest zijn dat hij het volledig begreep, de tekens op de muur openbaarde zich, want hij riep, en toen hij achter zich keek zag hij de volledige menigte de twee hoeken van het speelveld in rennen, een beweging die door niemand opgedragen was, de trappen op struikelen en zich tegen de ramen aandrukken, de spandoeken ontvouwend als één.

En daar, ten aanzien van iedereen, naast de poort, stond Malcolm.

Hij reageerde met open armen op het roepen van de menigte, zijn wandelstok in de ene hand, zijn hoed in de andere. En hij mocht dan misschien niet zo lang zijn als dat ze gedacht hadden, zijn haar was misschien iets te blond (wat

ook de laatste truc van de saffranen zon kan zijn geweest) en zijn kleren kwamen ook niet net bij de kleermaker of stomerij vandaan, toen alle aanpassingen tussen de droom en feiten gemaakt waren, bleek de realiteit bevredigender dan de dromen, omdat hij echt was en naar hen toe liep.

Prefect Gielty verliet de kapel.

De jongens die het gekrompen figuur, de slapeloze pas, het grijs van de vette pui zagen, vroegen zich af waarom ze ooit bang voor hem waren geweest: die plotselinge schaamte ontketende een oorverdovend fluitconcert dat prefect Gielty begeleidde terwijl hij naar Malcolm liep totdat ze in het midden van het park tegenover elkaar stonden.

De wereld was erg vredig, geen vogel die zong of blad dat zich roerde en de stilte was nu oorverdovend onder de honderd-en-dertig Ierse kostschooljongens die bij de hoge ramen stonden, niemand ontbrak, zelfs Gato niet. En Collins had een bevoorrecht plekje gekregen boven het grootste portret van Malcolm tussen een fantastisch oerwoud van vlaggen, wimpels en op het laatste moment gemaakte karikaturen.

Malcolm legde zijn hoed en wandelstok neer in het gras, deed zijn jas uit, vouwde die met zorg op, en liet deze ook achter in het glas. In een nobel gebaar deed hij een stap naar voren en offerde zijn hand aan zijn tegenstander voordat het gevecht begon.

Maar prefect Gielty spoog alleen maar op zijn knokkels en hief zijn vuisten.

Hij viel aan, loste twee hoge slagen en toen Malcolm de gevaarlijkste blokkeerde en de tweede ontweek met een sobere hoofdbeweging was de eerste ovatie te horen. Gielty viel weer aan, hij kromde zijn rug en plotseling was te zien hoe sterk die rug was, hoe hij opzwol wanneer hij uithaalde. Maar Malcolm draaide weg en ontweek de stoot met gemak en de kleine cirkel waarin hij ronddraaide gaf blijk van het kunstenaarschap dat de harten van diegenen die er iets van afwisten streelde: zijn voeten bewogen alsof ze zongen. En het krachtige, ritmische refrein rees nu op uit de toeschouwers: Malcolm! Malcolm!

Was dat het wat Gielty irriteerde? wat hem tot een furieuze aanval dreef? Malcolm kon niet langer ontwijken zonder te reageren en dus deed hij dat met een hoek die rond en hol klonk op Gielty's gezicht, en terwijl het gezang aanzwol, sloeg hij nogmaals toe met een slag tegen het lichaam die elke keel uitputte en elk spandoek in de brand zette.

Donkere, slapeloze, koppige Gielty! Hij spoog nogmaals op zijn knokkels, liet zijn hoofd nogmaals tussen zijn schouders zakken en ging door, in zijn grijze pui, zijn ongelukkige elegantie, zijn geloof, heilig en moorddadig. De combinatie die hij ontving bezat zo'n schoonheid in zijn indrukwekkende snelheid dat het moeilijk was een reconstructie te maken die te geloven of te begrijpen was. Er werd nog lang over

gediscussieerd of het nu een stoot, hoek, één-tweetje of alleen de stoot en het één-tweetje was, maar het resultaat was overduidelijk en gelukmakend voor iedereen, die bittere man was gestopt als een stier door traangas, in het midden van het park, naar adem snakkend, duizelend tegen de donkere apenbroodbomen in het licht van de ondergaande zon en het parfum van de naderende nacht. En toen dit enorme was gebeurd, begonnen de harten van de jongens te branden in een brede, vegende, allesomvattende vuurzee die de ramen deed schudden, van het ene naar het andere einde, vriend die vijand omhelsde, autoriteit die de gewone man, het volk bezong, het individu dat samensmolt in een gemeenschappelijk gevoel en Collins die gekust werd en Gato die zich had teruggetrokken tot de tweede rij vanwaar hij alles nog kon zien zonder een vluchtroute te compromitteren.

En toen Malcolm, Malcolm, geconfronteerd werd met deze uitingen, kon hij niets anders doen, had niemand iets anders kunnen doen dan zijn armen openen om ze te ontvangen, te koesteren tot een oude en glorieuze leeftijd, te salueren naar rechts, te salueren naar links en vooral te salueren naar het midden, waar jij was, mijn lieve neefje Collins, voor wie ik zover ben afgereisd. Misschien dat dit de vraag beantwoordt die Geraghty weken later stelde:

‘Waarom moest hij nou salueren?’

Ondertussen was er iemand die niet wilde leven om het resultaat te zien, die het plotselinge verlangen naar de dood voelde dat zo onlosmakelijk verbonden is aan extreem geluk, en acht meter uit het raam viel in een bosje waar hij niet overleed. Zijn naam was Cummings.

En daar hield het geluk op, zo goed zolang het duurde, zoals brood, wijn en liefde. Gielty herstelde zich en verraste de saluerende Malcolm met een mokerslag op zijn lever. En toen Malcolm dubbelsloeg na een grimas van pijn en ongeloof, leerden de jongens, en terwijl Gielty hem meesleepte op zijn vuisten alsof het horens van een stier waren, wist de groep dat zij er alleen voor stonden, en toen de vuistslagen die namiddag een ongeneeslijke blaar in hun herinnering opende, wist de menigte dat ze er alleen voor stonden en dat ze voor zichzelf moesten vechten, en toen de contouren vervaagden aan de rand van het park, wisten ze dat ze er alleen voor stonden en dat ze voor zichzelf moesten vechten en dat ze in zichzelf de middelen, de stilte, de sluwheid en de kracht moesten vinden, terwijl een laatste klap oom Malcolm over het hek heen sloeg waar hij bewusteloos neerviel, een held in het midden van de weg.

Toen keerde prefect Gielty terug en met de eerste schaduw van de nacht in zijn ogen, hij keek eenmaal naar de rijen doodse vlaggen en gezichten majestueus de mond gesnoerd, sloeg een kruis en ging naar binnen.

ARGENTINIË - WALSH

Wanneer ik aan Argentinië denk dan denk ik aan het verleden. Niet alleen vanwege de tragische jaren die ik er meemaakte, maar ook vanwege de extravagante Argentijnse obsessie met vervlogen tijden. Het is niet meer zoals het vroeger was - hier zijn alle Argentijnen zeker van - toen de koeien vetter waren en de vrouwen mooier, de tango nog een echte tango was en niet iedereen te koop was. En er was vroeger zoveel werk, iedereen had alles en driemaal per dag kon je het beste vlees ter wereld eten. Het leven was goed toen, nu is het een strijd om te overleven.

En vaker dan niet klopt dit ook. In het begin van de twintigste eeuw was Argentinië, dankzij zijn vlees en graan, een van de rijkste landen in de wereld. Met zijn overvloed aan natuurlijke grondstoffen en in verhouding kleine bevolking had het het land van melk en honing kunnen zijn. Maar de afgelopen tientallen jaren wordt het land geteisterd door alle gebreken veroorzaakt door onderontwikkeling, terwijl het land nog in het reine moet komen met zijn recente verleden, gekarakteriseerd door politiek geweld en grenzeloos staatsterrorisme. Hoe kan zo'n zelfverzekerd, cultureel hoogontwikkeld volk, dat hun Europese geschiedenis bepleit, zo laag kunnen zinken? Hoe is het mogelijk dat de afstammelingen van de immigranten in grote getalen naar hun land van afkomst terugkeren? Echte Argentijnen vinden

dat zij hun achteruitgang niet hebben verdient. Hun afkeer van het heden vergroot de status van de grootsheid van het verleden.

De nostalgie kan zo sterk zijn dat het beroemdheden uit de dood kan doen opstaan. Neem Carlos Gardel, de beroemdste tango zanger aller tijden. Hij overleed in een vliegtuigcrash in Colombia in 1935, maar zijn miljoenen bewonderaars waren ervan overtuigd dat hij de crash had overleefd en dat hij, onherkenbaar geworden, door Latijns-Amerika trok, gekleed in vodden, zijn herkenbare achterover gekamde coupe in vettige strengen, zijn gezicht verminkt door de vlammen. Maar zodra zijn spookachtige verschijning het podium op zou komen met zijn bandoneon en hij zou beginnen met zingen, zou hij meteen herkend worden: dit was, zonder twijfel Carlos Gardel. In Argentinië worden zijn platen worden tot de dag van vandaag gedraaid, en iedereen is het erover een: Carlos Gardel, cada dia canta major: hij zingt met de dag beter.

[...]

Ik had geen flauw idee van deze gemoedstoestand bij mijn kennismaking met Argentinië in maart 1971. Als ik eerlijk ben, ik had geen idee, punt. Van Santiago de Chili, waar president Salvador Allende net begonnen was met zijn Socialistische Experiment, trok ik laat in de nacht naar Buenos Aires. Niets was er te zien van

een coup. Geen tanks in de straten, geen avondklok, het Teatro Colon, de concertzaal van Buenos Aires liep net leeg, en het nachtleven op de Avenida Corrientes, de bekende 'straat die nooit slaapt' was niet al te bezorgd met de nieuwe generaal in Casa Rosada, het roze presidentiële paleis op het Plaza de Mayo.

Het duurde een tijdje voor ik doorhad dat de coup d'état alles van doen had met een fenomeen dat voor elke Argentijn de kern van hun nostalgisch verlangen geworden was: Peronisme. Ze hadden het nog nooit zo goed gehad als tijdens de eerste regering van Juan Domingo Peròn. Dat was in de jaren net na de tweede wereldoorlog, toen Argentinië geld binnen harkte met de verkoop van vlees en graan aan het uitgehongerde Europa. Een kleuter destijds, herinner ik mij de voedseldroppingen boven Den Haag, vlak na de oorlog. Manna viel uit de hemel in de vorm van cornèt beef, zoals wij dat noemden, uit Argentinië. Met de winsten kocht Peròn de eeuwige dankbaarheid van het Argentijns arbeidersvolk. Zonder ervoor te hoeven vechten gaven hij en zijn vrouw Evita alles wat ze verlangden: een fatsoenlijk loon, een jaarlijkse bonus, gratis vakanties, gezondheidszorg, educatie en een pensioen. Ze aanbeden Peròn als weldoener en zijn vrouw als heilige. Voor de Argentijn is dit de periode waar hun nostalgie uit voortkomt - een tijd die nooit meer herhaald zal worden.

Voor de grootgrondbezitters, het leger en de Katholieke Kerk, de triade die Argentinië sinds de beginnagen regeerde, was het populisme van Peròn duldbaar zolang de jaren van overvloed duurden. Maar toen die goeie periode over was, was het ook gedaan met de nationale eenheid. Met de coup van 1955 keerde de oligarchie terug naar de macht. Peròn vluchtte, zijn beweging verboden. Zelfs de naam van de 'tiran op de vlucht' mocht niet uitgesproken worden. De nieuwe regering was zo bang voor het verleden dat ze het gebalsemde lichaam van de heilige Evita uit het gebouw van de Perònistische Handelsfederatie verwijderde. Na wat bizarre rond dwalingen, tijdens welke een grafbewaker necrofilie pleegde en een ander zijn zwangere vrouw, welke hij voor een peronistische wreker aanzag, doodschoot, werd Evita herbegraven onder een valse naam in Milaan.

De staatsterreur werd een politiek wapen, en voor de eerste keer in Argentinië, werd de journalistiek dat ook. Schrijver Rodolfo Walsh zei vaarwel tegen de literatuur en werd Argentinië's eerste onderzoeksjournalist. Hij ontdekte het motief voor de moord op een groep Peronisten in 1956, waarbij de Politie de executie uitvoerde op een vuilnisbelt zonder proces. De daders bleven onberecht. Dit boek, *Operación Massacre*, beschreef alleen een voorproefje op de alles omvattende terreur die op het punt stond overheidsbeleid te worden in 1976. Argentijnse schrijvers hoefde niet langer dingen te verzinnen, hun inspiratie haalden

ze uit de werkelijkheid, die de fantasie wat plot en drama betreft overtrof.

VANDAAG DE DAG IS HET ONMOGELIJK
OM IN ARGENTINIË LITERATUUR LOS
VAN POLITIEK TE CREËREN:
TEGEN EEN BOURGEOIS CONCEPT VAN
DE LITERATUUR.

(Rodolfo Walsh geïnterviewd door Ricardo Piglia,
maart 1970)

R.P.: *Iets anders waar ik geïnteresseerd in ben is de relatie tussen het korte verhaal en de roman, laten we in algemene termen zeggen het soort gefragmenteerde roman dat jij voorstelt. Het is een roman die gelezen wordt in gebroken tekst, het is de lezer die verschillende momenten reconstrueert die samenkomen in de lezer als een verhaal, en tegelijkertijd, een bepaalde specificiteit van de narratieve constructie vindt altijd plaats rond een korte actie; zelfs langere verhalen, zoals brieven, zijn georganiseerd rondom kleinere vignetten. Ik weet niet of je hier al gedachten over hebt gevormd.*

R.W.: Ja, ik heb erg tegenstrijdige dingen gedacht afhankelijk van mijn gemoedstoestand, of, in het kort, ben door verschillende stadia gegaan. De grootste uitdaging gepresenteerd aan een fictieschrijver dezer dagen, en regelmatig gepresenteerd, is de roman. Ik weet niet precies waar dit vandaan komt, de origine van deze vereiste en tot op welke hoogte de roman de meest relevante vorm, met het feit dat het als artistiek hoogtepunt geldt, is, met uitzonderingen: niemand

eist een roman van Borges, bijvoorbeeld. Aan de andere kant leidt dit alles ons naar een veel algemener probleem dat onderzocht zou moeten worden, en ik ben niet overtuigd van het ene of het ander. Men zou zelf moeten oordelen tot op welke hoogte het korte verhaal, fictie en de roman kunstvormen zijn die corresponderen met een bepaalde sociale klasse op een bepaald moment van ontwikkeling en in die zin, en alleen in die zin, is het waarschijnlijk dat de kunst van de fictie zijn schitterende einde aan het bereiken is, schitterend als alle eindes, in de zin dat een nieuw soort samenleving en nieuwe vormen van productie waarschijnlijk nieuwe vormen van kunst nodig hebben, meer factueel, veel dichter bij wat je kan laten zien. Mij is het gevraagd, ze vroegen het mij bij de presentatie van *¿Quién mató a Rosendo?**, een journalist vroeg mij waarom ik er geen roman van geschreven had, dat het een indrukwekkend onderwerp was voor een roman. Daarachter ligt overduidelijk het verstopte idee dat een roman met dezelfde inhoud beter is of geclassificeerd kan worden als superieur aan een verslag met dezelfde inhoud. Ik denk dat die conceptie een typisch bourgeois denkbeeld is, van de bourgeoisie, en waarom? Omdat het overduidelijk is dat een verslag vertaald naar de kunstvorm van de roman ongevaarlijk wordt, valt het niemand lastig, en wordt het geïdealiseerd als kunst. Nu, in mijn eigen geval, is het mij duidelijk dat ik ben opgegroeid of gevormd binnen die bourgeois opvatting van

artistieke categorieën en het valt mij moeilijk mezelf te overtuigen dat de roman toch niet echt een hogere vorm van kunst is; daarom leef ik met de hoop ooit een roman te schrijven en daarbij begin ik zonder twijfel met de aanname dat ik er meer tijd aan moet besteden, meer aandacht en meer zorg dan aan een journalistiek stuk dat je schrijft terwijl de typemachine rolt. Ik denk dat het krachtig is, zeker, heel krachtig, maar tegelijkertijd denk ik dat jonge mensen die opgroeien in andere maatschappijen, niet in kapitalistische maatschappijen of maatschappijen temidden van een revolutie, dat jongeren makkelijker het idee accepteren van het verslag of rapport als artistieke uiting ten minste gelijk aan en resultaat van evenveel werk en moeite als fictie en dat in de toekomst, de situatie misschien omdraait; dat wat gewaardeerd wordt als kunst zal de productie van het verslag zijn, welke zoals iedereen begrijpt elke mate van perfectie toestaat. Overduidelijk, het proces van compilatie, van samenvoegen, van het selecteren van een onderzoeks- werk creëren enorm veel artistieke mogelijkheden. Ik zeg dit denkend aan werken als Barnets, bijvoorbeeld, niet zozeer de tweede maar de eerste, *Biografia de un cimarron*, en zelfs in dit geval, er zijn zoveel levensverhalen die men met veel plezier zou kunnen vertellen en dat zonder limiet op wat er mogelijk is, daarom is het dat ik je vertel dat het zeer waarschijnlijk is, de doodverklaring van de roman niet willen schrijvend, of van fictie, maar het

is zeer waarschijnlijk dat het mogelijk is om fictie in het algemeen te beschrijven als de literaire kunstvorm karakteristiek voor de bourgeoisie van de negentiende en twintigste eeuw vooral, en daardoor niet als een eeuwige en definitieve vorm, maar als een vorm die misschien wel een tussenvorm is, misschien niet, maar misschien is het een tussenvorm. In die zin is het noodzakelijk om altijd terug te keren en als referentiekader te nemen de dingen die je deden geloven, en dan heb ik het niet over de dingen die je deden geloven in je kindertijd, maar de dingen die je daarna deden geloven, als volwassene die begon met schrijven, om literatuur te relateren aan de dingen die je geconditioneerd hebben, frustraties en inhibities, en die frustraties en inhibities rijken tot het heden, hoe erg je ze ook afschud. Echt, wanneer ik denk aan de stomiteiten die je verteld worden door de tientallen jaren heen en die je zachtjes herhaalde en niet tegen sprak, over de relatie tussen kunst en politiek! Om te bedenken dat er hier tot voor kort nog mensen waren die vonden dat kunst en politiek niets met elkaar te maken hadden, dat er geen kunst kon zijn in relatie tot politiek, iets dat dat meer onderdeel was van een onbewust conditioneren op de manier zoals sociale structuren ook onbewust fungeren; het is onderdeel van de poging al het gevaar uit de kunsten te halen, alle macht over het leven, alle echte en directe invloed op hedendaagse gebeurtenissen. Op het moment denk ik dat het niet alleen mogelijk is om kunst te creëren die

direct gerelateerd is aan politiek maar ook, in retrospectief, stoort het me dat we deze regels jaren gebruikt hebben, ik zou het graag willen omdraaien en zeggen dat vandaag de dag ik kunst niet begrijp tenzij het direct gerelateerd is aan kunst, met situatie zoals deze op dit moment geleefd wordt in maakt niet uit welk land, als dat er niet is, dan is het wat mij betreft niet echt kunst. Het is niet gewoon een gril, iets dat ik bedacht heb, het komt ook overeen met de algemene ontwikkeling in het bewustzijn van dit moment, bestaande uit het bewustzijn van sommige schrijvers en intellectuelen en wat binnenkort heel duidelijk zal worden wanneer het sociale en politieke proces optrekken, want het is onmogelijk om vandaag de dag in Argentinië literatuur te creëren die los staat van politiek, of kunst die los staat van politiek, tenminste, als het los staat van politiek, dan zal het per definitie kunst noch politiek zijn. En daarom moet wat ik eerder zei niet gezien worden als een geïsoleerde poging om de traditionele literaire vormen, de roman, het korte verhaal, voor eens en voor altijd te vervangen voor het verslag, maar ik denk wel dat het onmogelijk zal worden om onschuldig een hele rits aan conventies te gebruiken die het geheel van de geschiedenis in limbo achterlaten; ik kan me voorstellen dat, niet per se het schrijven van een roman of kort verhaal dat iets afkeurt en daarom niet een presentatie maar een representatie is, een tweede blik op het originele verhaal maar openlijk plaatsneemt in de

realiteit en deze daardoor kan veranderen door middel van traditionele vormen, anders gebruikt. Aan de andere kant is het duidelijk dat wanneer je alleen propaganda en politieke agitatie wilt verspreiden dit niet betekent dat je literatuur kiest, er zijn namelijk andere manieren: als je de tijd of het geld niet hebt om te schrijven kun je politiek op andere manieren beoefenen, je hoeft niet een slechte roman te gaan zitten schrijven die rechts in de kaart speelt zodat zij kunnen zeggen: 'kijk, die mensen kunnen geen romans schrijven.'

ARGENTINIË – WALSH, DEEL TWEE

Achteraf gezien was denk ik de terugkeer van het peronisme en de politieke kettingreactie die het in gang zette een nutteloze fout van de geschiedenis, welke diepe wonden heeft geslagen die nog steeds moeten helen. Elke speler in deze tragedie deed precies wat alleen tot een verschrikkelijke ontknoping kon leiden. Vanaf het begin tot het einde was ik erbij. Het begin was die dag in 1972 waarop ik zes Argentijnse guerrillastrijders op Santiago's luchthaven zag, die, na hun ontsnapping uit de gevangenis van de Argentijnse stad Trelew een vliegtuig hadden gekaapt. De dertien andere guerilleros die gevangen- genomen waren na hun uitbraak waren vermoord door de regering, een week later. Deze massamoord was een godsgeschenk voor het Peronisme dat, dankzij de 'helden van Trelew' het militaire regime in een hoek kon drijven.

Perón mobiliseerde zijn 'geweldige jeugd' - zoals hij zijn geradicaliseerde achterban noemde, die in hem een socialistische leider dachten te hebben gevonden - om zijn terugkeer voor te bereiden. Ik zag hem in zijn kamerjas op het balkon van de villa die hij bewoonde. De mensen op straat werden gek, Ik zag ook Isabel, op datzelfde balkon, die hysterisch 'Evita, Evita!' riep. Perón organiseerde zijn politieke front en vertrok een maand later terug naar Spanje. Hij benoemde de tandarts Héctor Cámpora, die, met 'Cámpora in de

regering, Perón aan de macht' als motto de verkiezingen won, geholpen door de linkse Peronisten.

Op de dag dat Cámpora toetrad, op drieëntwintig mei, 1973, raakte Argentinië in een revolutionaire extase die ik alleen maar kan vergelijken met wat ik in Nicaragua meemaakte nadat Somozas aftreden, bewerkstelligd door de Sandinisten. Sympathisanten van de peronistische guerrilla beweging Montoneros rezen naar de macht. Vernederd keerde het leger terug naar zijn barakken. Het volk bevrijdde de politieke gevangenen diezelfde nacht nog. Terwijl in Chili de doodstrijd van Allende's regering onderweg was, leek in Argentinië plotseling alles mogelijk. Links Peronisme dacht de macht te hebben verkregen.

Wat een tragische illusie. Ik was ooggetuige bij het begin van hun ondergang. Op twintig juni, 1973, keerde Perón definitief terug. Miljoenen mensen verzamelden zich op Ezeiza, de luchthaven van Buenos Aires. Ik had een plekje gevonden op het podium van de muzikanten van het Teatro Colón, recht voor het podium. 'Perón of de dood', was er op de spandoeken geschreven. En de dood bleek het te worden, niet Perón. Een gevecht brak los tussen linkse en rechtse Peronisten die elkaar geen ruimte op het podium gaven. Perón durfde niet tussenbeide te komen in de bloederige chaos. López Rega's aanhangers, rechts peronistisch, verkregen de controle dankzij hun vuurkracht. Het

was mijn eerste Latijns-Amerikaanse bloedbad, een voorproefje van wat er nog zou komen.

SLACHTING IN EZEIZA

De langverwachte terugkeer van Juan Domingo Perón had zulke hoge verwachtingen opgeroepen dat het niet anders kon zijn dan dat het deze zou teleurstellen. Voordat zijn vliegtuig op Argentijnse grond lande op twintig juni 1973 hadden zich twee miljoen mensen (sommigen zeggen zelfs drie miljoen) verzameld op Ezeiza, de luchthaven van Buenos Aires, om hun leider te verwelkomen.

Er was een podium gebouwd op een viaduct vanwaar Perón het volk zou groeten en de mythische directe dialoog zou herstellen zoals die voor het eerst te zien was geweest oktober 1945, op de nacht die Peróns steun onder de werkende klasse bevestigde. En terwijl de menigte groeide en draaide, werd het podium bezet door tientallen gewapende lijfwachten, vastbesloten om te voorkomen dat de kolommen Montoneros een plek in de buurt van het podium verkregen. In de aanloop naar de grote dag hadden vakbond bureaucraten Montonero aanhangers onder dwang geschorst van publieke posities binnen de vakbonden, universiteiten en radio stations.

[...]

Luitenant- kolonel Jorge Manuel Osinde had de leiding over de beveiliging op Ezeiza toegewezen gekregen, ondanks (of misschien omdat) zijn

bewezen reputatie als martelaar tijdens Peróns eerste regering. Wapens werden gedistribueerd onder honderden schurken die het podium bezette of zich bij nabije bomen positioneerden, achter de menigte.

[...]

Peróns linkse aanhangers beschouwden zijn aankomst op Ezeiza als een lakmoesproef voor hun publieke steun en waren van plan om met een machtsvertoon hun leider te imponeren, zonder wapens. De nacht voor zijn terugkeer begon het gebied zich te vullen met groepen mensen, de volgende dag aangevuld door kinderen en lokale bewoners. De schutters op het podium waren arrogant en dreigend, oefenden veiligheidsmanoeuvres waarbij ze zichzelf op de grond wierpen en hun wapens op het publiek richtten. Met het naderen het moment van Peróns terugkomst werd de ruimte voor het podium een massa van mensen, met duizenden meer daarbuiten tegen de wankle cordons.

Rodolfo Walsh had zijn inlichtingenteam verzameld om de politieradio's in de gaten te houden en achter de strategieën van Peróns zwaargewichten te komen met betrekking om het beheersen van de menigte. Zijn team werkte op de zeventiende verdieping, vanuit de woning van een sympathisant, afstemmend op politie frequenties, de posities en bewegingen van de veiligheidsdienst

noterend en naar de gesprekken tussen de hogere officieren en patrouilles luisterend. Toen gewerschoten klonken op Ezeiza stelde Walsh dankzij de radiocommunicatie snel vast dat het schietgevecht plaatsvond tussen gewapende groepen van dezelfde kant, de schurken op het podium en de schurken bij de bomen, die ten onrechte geloofden dat ze aangevallen werden.

EZEIZA, NOGMAALS

In de mensenzee die Perón komt verwelkomen ontketenen rechts-peronistische groepen, gecombineerd vertrouwelingen van Perón, een bloedbad onder de linkse peronisten. Deze 'slachting van Ezeiza', die honderden doden heeft gekost, blijkt achteraf niet meer dan een voorspel te zijn op de bloedbaden die weldra kost van alledag zouden worden.

VANDAAG DE DAG IS HET ONMOGELIJK
OM IN ARGENTINIË LITERATUUR LOS
VAN POLITIEK TE CREËREN:
SCHRIJVEN EN POLITIEKE STRIJD.

R.P.: Waar zou jij staan, met dat perspectief als je de literatuur moest lezen die nu geproduceerd wordt in Argentinië?

R.W.: Ik loop erg achter want ik moet bekennen dat ik erg weinig lees; tenminste, ik lees veel meer politiek dan literatuur. Ik denk dat het leeuwendeel van Argentijnse literatuur, van rechts zowel als links, inclusief - zo veronderstel ik – mijn werk, behalve de twee journalistiek-verslag boeken, bevindt zich nog steeds aan deze zijde van de splitsende lijn die ik eerder tekende, tenminste, het is literatuur gemaakt door de bourgeoisie, zelfs wanneer het tegen-bourgeoisie is, ter consumptie door de bourgeois klasse en ter herbevestiging van het systeem. Ik denk dat men zou kunnen zeggen van het overgrote deel van onze literatuur, onafhankelijk van zijn literaire kwaliteiten; het is onnodig om dit als een aanklacht tegen andere schrijvers te doen lijken want ik zal moeten beginnen bij mezelf, maar, wat is het dat onze literatuur spiegelt? Het spiegelt de conflicten van bekrompen bourgeoisie en niet eens van echte conflicten met hun basis in de economie, de strijd om macht, maar in wat over het algemeen genoemd wordt de spirituele conflicten, intieme, erotische,

sentimentele, van dat soort. In onze literatuur hebben we geen duidelijke representatie van de arbeidersstrijd, laten we zeggen; er is geen kortverhaal, welke er wel zou moeten zijn, dat omgaat met een staking of revolutie of met verzet of over wat er nu gebeurt, we hebben niets. Als onze literatuur aan een Marsmannetje zou worden gepresenteerd, of een overzeese bezoeker, met de bedoeling Argentijnse realiteit te begrijpen gebaseerd op onze literatuur, dan zou deze bezoeker een totaal vertekend beeld tot zich nemen; Wat ik bedoel te zeggen is dat er meer waarheid is te vinden in de krant, want er is tenminste een foto, ik denk dat dat gaat veranderen, er moeten al signalen van verandering zijn, maar tot die tijd...

In elk geval denk ik dat die verandering niet alleen verbonden moeten worden met de persoonlijke wil van de schrijvers, maar ook met het stadium van de klassenstrijd in Argentinië. Ik zou tegen je willen zeggen: het is geen toeval dat wij deze onderwerpen nu discussiëren, op dit moment, een jaar na de Cordoba's. De mobilisatie van de massa dwingt intellectuelen tot het continue herformuleren van het probleem of hun visie en de dingen die zij kunnen doen, hun meewerken aan de strijd van het volk.

Het is waar, hoewel in relatie hiertoe, fictie schrijvers, binnen het veld van schrijvers en intellectuelen vooral de achterhoede beslaan omdat wat ik zeg in relatie tot fictie- schrijvers niet

helemaal juist is in relatie tot essayisten, bijvoorbeeld. Het is niet helemaal juist omdat mensen als Scalabrini Ortiz in 1940 al schrijvers waren, geen twijfel over mogelijk, hoewel jij begon met het schrijven van korte verhalen. Zulke mensen waren een echte voorhoede. Wat ik zeg over schrijvers gold voor studenten tot ongeveer vier of vijf jaar geleden en hun capaciteit om actief te reageren op processen en hun ruimte om te manoeuvreren was veel groter dan die van een schrijver, omdat een student reageert wanneer een idee veranderd; maar de schrijver moet een boek schrijven als een idee verandert, wat lastiger is dan het gooien van een steen en daarom lijkt de Organisatie heftiger en serieuzer. Ik geloof niet dat ze achterlopen maar dat in de realiteit het proces lastiger is voor schrijvers die zijn grootgebracht met het idee van de bourgeois roman; die roman die je al wilt schrijven sinds je 15 bent is geen reet waard in realiteit en wat er geschreven moet worden is iets anders.

Laten we zeggen dat wat op de een of andere manier tegelijkertijd moet worden geconfronteerd is een idee van literatuur.

Of op zijn minst het een beetje te deïdualiseren want het is duidelijk dat de Westerse cultuur een even monstrueus beeld heeft gecreëerd van de schrijver als van de actrice: de buurt-hoer. Deze mannen zijn heilig. Nu, als je deze mannen

willen de-idealiseren moeten je alles in twijfel trekken, de bruikbaarheid van wat ze doen en boven alles moet je ze kunnen confronteren met hun eigen ambiguïteit, behalve Borges, die zijn literatuur redde door op te biechten dat hij rechts was, een begrijpelijke houding ten behoeve van de preservatie van zijn literatuur en hij heeft niets op zijn geweten. Je ziet hoe vanuit rechts er geen probleem is met het schrijven van literatuur. Geen rechtse schrijver die zich afvraagt of in plaats van het schrijven van literatuur hij niet beter tot het Civiele Legioen kan toetreden. Het probleem geldt alleen de ander kant op, we moeten hierover praten, je moet het hierover hebben met linkse schrijvers. Er is een dilemma. Het is in ieder geval niet de taak voor één man, het is een taak voor velen, voor een generatie of een halve generatie om de roman weer tot een subversief vehikel te maken, als het dat ooit geweest is. Vanaf het begin van de bourgeoisie, fictie had een belangrijke subversieve rol die het vandaag niet meer speelt, maar er moeten manieren zijn om het die rol weer op zich te laten nemen. En dan, in dat geval, zal de romancier beoordeeld worden op de manier waarop bewezen kan worden dat zijn boeken subverseren. Aan de andere kant, als je compleet los staat van politieke actie, zei het direct of door je omgeving, dan zal je vervreemd worden in de bourgeois conceptie van de literatuur. Je bent dan een onschuldige, in de realiteit neem je deel aan een strijd met deze kleine mensjes om te zien met het

mooiste kleine schetsje kan maken terwijl het je niet ècht iets uitmaakt, omdat je strijd met deze kleine typetjes... totdat je je realiseert dat je een wapen bezit: de typemachine. Afhankelijk van hoe je het gebruikt kan het een ventilator of een geweer zijn en kan je die typemachine gebruiken om tastbare resultaten te produceren, en dan bedoel ik niet spectaculaire resultaten, zoals in het geval van *¿Quién mató a Rosendo?*, want dat is een zeldzaam iets dat niemand als doel kan hebben, en ik had dat niet, maar met elke typemachine en elk velletje papier kun je mensen in een onberekenbare mate bewegen.

Daar heb ik geen twijfel over.

ARGENTINIË - WALSH, DEEL DRIE

De wirwar van vooral dramatische gebeurtenissen die volgde heeft zich in mijn hoofd tot een bijna solide kluwen garen gevormd. Maar een paar herinneringen zijn nog te ontwaren. Over Peróns winst bij de nieuwe verkiezingen hoorde ik in het vliegtuig waarmee ik Pinochets Chili ontvluchtte. De onmiddellijke teleurstelling toen bleek dat Peróns terugkeer niet betekende dat ook de goede jaren terug zouden keren. Het Plaza de Mayo dat leegliep toen Perón vanaf het balkon van het Casa Rosada die 'geweldige jeugd' reduceerde tot 'watjes'. De snelle toename van politiek geweld, door zowel links als rechts. Peróns overlijden naar aanleiding van een verkoudheid, opgelopen op het balkon. Ik zag hem liggen in zijn doodskist, de meest geliefde en gehate man van Argentinië in de twintigste eeuw, met aan het hoofd het belachelijke maar tegelijkertijd sinistere duo Isabel - López Rega.

Vicepresident Isabel Perón viel omhoog, het presidentschap in., maar de echte macht lag in de handen van haar gevolg, geleid door voormalig politiechef López Rega. Hij richtte de Argentijnse Anticommunistische Alliantie (AAA) op, welke een slachting aanrichtte onder de links- Peronisten. Bijna elke avond organiseerden ze een nieuwe *Operación Massacre*, de daders werden nooit gevonden, vanzelfsprekend, de hoogste politieke leider van de AAA was de eminence grise van het

regime, en de militaire leider was politiecommissaris van Buenos Aires. Pronkend met hun wetteloosheid reden de moordenaars op klaarlichte dag rond in Buenos Aires, hun machinegeweren dreigend naar buiten gericht.

Terrorisme vond ook zijn weg naar mijn persoonlijke wereld toen de eerste vrienden en bekenden begonnen te verdwijnen en ook niet-Argentijnen slachtoffer werden, zoals generaal Prats, de loyalistische voorganger van Pinochet als legercommandant. De opgeblazen auto waar Prats en zijn vrouw in hadden gezeten, kan ik nog steeds aan een balkon zien bungelen. Het terroristische klimaat waar ik getuige van was in de dagen na de coup in Chili was in volle kracht teruggekeerd. Er was geen ander gespreksonderwerp dan de spiraal van geweld, het terrorisme door de staat en de guerrillabewegingen, vooral de peronistische Montoneros ende Marxistische ERP (Revolutionair Volksleger). Ik herinner mij nachten waarin ik elke vijf minuten een bom hoorde ontploffen. Bizarre gebeurtenissen volgden elkaar op, zoals het ruilen van lichamen. De Montoneros hadden de resten van de anti-Peronistische en voormalige president, generaal Aramburu, die zij in 1970 gekidnapt en vermoord hadden. Zij gaven zijn lichaam pas vrij nadat Isabel het lichaam van Evita repatrieerde.

Op vierentwintig maart, 1976, publiceerde de ochtendkrant, waar ik op dat moment voor werkte, een artikel dat ik geschreven had met de titel 'Argentinië neemt ontslag na coup'. Diezelfde

vroege morgen werd ik gewekt door een telefoontje uit België: de coup. Er had geen bloedvergieten plaatsgevonden en generaal Videla en zijn mensen deden hun best om als gematigd over te komen, alleen maar geïnteresseerd in het redden van hun bedreigde land van de ondergang. En inderdaad, het wereldwijde protest na de coup van Pinochet herhaalde zich niet. Niemand ging de straten op om het wettige, maar incompetente en criminele regime van Isabel Perón te verdedigen.

Dit gevoel van opluchting duurde niet lang. De ene na de andere bekende van mij verdween, zonder een spoor achter te laten. De autoriteiten beweerden altijd onschuldig te zijn. schoven de schuld af op de guerillas. In Nederland geloofden ze mijn eerste verslagen over de systematische ontvoeringen niet, maar zelfs een blinde kon zien dat de rol van de AAA was overgenomen door het leger en de politie. Veel vluchtelingen zaten als muizen gevangen, ik kreeg het voor elkaar om een groep Chilenen en Uruguayanen, die herhaaldelijk doodsbedreigingen ontvingen, veilig naar Nederland te smokkelen. Buenos Aires werd het centrum van operatie Condor, het samenwerkingsverband tussen de dictatoriale regimes van Zuid- Amerika. Ik zou de voormalig president van Bolivia, generaal Juan José Torres interviewen, een afspraak die werd afgezegd vanwege moord.

De onderdrukking spaarde niemand, niet eens de dissidente Montenero - hij was het niet

meer eens met de gewelddadige koers van de leiding - Rodolfo Walsh. Direct na de publicatie van zijn Open brief aan de militaire junta, waarin hij aandacht besteedde aan de eerste verjaardag van de coup, werd hij gekidnapt en vermoord. Onderwijl las ik, in de zomer van 1976, reizend door Mexico, dat ook Zelmario Michelini van het leven beroofd was. Zijn verminkte lichaam was in een kofferbak gevonden. Michelini, een elegante Urugayaanse parlementariër die naar Buenos Aires gevlucht was, belichaamde het democratisch alternatief voor de dictatuur in zijn thuisland. Wij waren bevriend geraakt en deze moord bewees mij dat het leven al zijn waarde had verloren. Als een dief in de nacht verliet ik Argentinië in de zomer van 1976. Mijn twee beste vrienden, die beiden actieve leden van de vakbond van journalisten waren, zwaaiden mij uit. Een aantal dagen later, terug in Nederland, las ik een kort stukje in Le Monde dat ze ontvoerd waren. Ze zijn voor het laatst gezien, meer dood dan levend, door een overlevende van een martelingskamp.

Als ik terugdenk aan die tijd, voel ik weer dat verscheurende gevoel van onzekerheid, woede en tegelijkertijd hulpeloosheid. Fanatici handelden in leven en dood. En dan bedoel ik niet alleen het terrorisme van de staat, die, los van hun verlangen naar macht geïnspireerd was door de Koude Oorlog en de doctrine van staatsveiligheid, maar ook de linkse guerrilla strijders. Zij regeerden als tyrannen over hun aanhangers en zaten niet alleen

achter het bloed van de representatieven van het gehate systeem aan, maar ook achter dat van hun eigen dissidenten. Ze leefden in een afgesloten wereld, in welke zij de realiteit vervingen voor hun eigen dromen en verlangens. Dat ze geen kans maakten tegen de geoliede machine van het staatsterrorisme leek niet in ze op te komen, kon niet in ze opkomen vanwege hun blindheid. Toen de ERP praktisch uitgeroeid was en de gelederen van de Montoneros uitdunnen, ontketende het Montoneros leiderschap een 'tegenaanval', waarbij honderden aanhangers omkwamen.

TE LANGE OPOFFERING KAN EEN STEEN VAN HET HART MAKEN

Het was lang geleden dat Clandestino iets dat op een normaal leven leek had geleefd. Een week eerder had hij zijn burens gadegeslagen; hun eigen *asado* voorbereidend, familie die de oprit opdraaide om te delen in het feestmaal, hun kinderen gillend van plezier. De mannen, verzameld om de rook en kolen waar lappen vlees en worst langzaam lagen te garen, vergezeld door de onvermijdelijke kruiken goedkope, smakelijk wijn. Hij miste het feestelijke gevoel van de *asado*, een herinnering aan zorgeloze tijden met vrienden in de avondkoelte.

Het gedwongen isolement van het leven op de vlucht had grote invloed op de leden van De Organisatie en hun vermogen tot het interpreteren van 'het volk' in wier naam zij streden.

[...]

De situatie was onhoudbaar geworden. Elke dag bracht nieuws van verse kidnappings, van gebroken lichamen die informatie prijsgaven, wat weer tot meer kidnappings en martelingen leidde. Opgejaagde leden reden vaak hele nachten met de bus, zonder geld of documenten, geen contact met familie of vrienden riskerend, die, als er ook maar vage verdenkingen van hulp aan subversieven was, een zekere dood tegemoet zagen.

ARGENTINIË - WALSH, DEEL VIER

In 1978 keerde ik terug naar Argentinië, vermomd als verslaggever van Wereldkampioenschap voetbal. De dictatuur was op zijn hoogtepunt. En terwijl de wereld naar de bal keek werden de meeste van de ontvoerders de zee in gegooid vanuit kleine Fokker 'Friendship' vliegtuigen. Samen met de 'Moeders van het Plaza de Mayo' liep ik omringd door de opruiers van het regime, de eerste stille marsronde in protest tegen de ontvoeringen van hun kinderen. Tegen het einde van het Wereldkampioenschap ontving het uit drie leden bestaande radio-verslaggevers team waar ik deel van uitmaakte een diplomatiek verwoordde doodsbedreiging.

Het begin van het einde van de dictatuur maakte ik mee in Buenos Aires tijdens de Falkland oorlog tegen Groot-Brittannië in 1982, welke was ontketend door het regime om de steun van het volk te krijgen. In 1987 keerde ik terug naar een min of meer democratisch Argentinië. Veel van de staats terroristen waren nog steeds, dankzij de amnestie verleend door de angstige regering, op vrije voeten. Het duurde een hele generatie voordat de vraag om gerechtigheid de angst voor het verleden overtrof.

Het werk van schrijver-journalisten zoals Miguel Bonasso en Horacio Verbitsky was van fundamenteel belang voor de totstandkoming van

deze omslag. Hun boeken en artikelen over de jaren van onbestrafte terreur zijn nog steeds bloedstollend om te lezen. Ze hadden maar één bron van inspiratie: de realiteit die zij zelf hadden ontdekt. Hun leraar in het onderzoeksjournalistiek was Rodolfo Walsh.

RENDEZ-VOUS

12 u 30

De huurmoordenaars namen hun positie in langs de Avenida San Juan, tussen Entre Rios en Sarandi. San Juan is een lange, drukke straat die van noord naar zuid loopt, richting het stadscentrum, vol met opticiens en cafés vol met mensen in de vroege middag. Op vrijdag vijftientwintig maart negentienzevenenzeventig, bejaarde stellen wandelden naar nabije huizen, terwijl moeders hun kinderwagens naar het park reden of met hun burens praatten in de schaduw van de flatgebouwen. Een van de moordenaars hing rond een kiosk, een ander deed alsof hij de krant las en leunde tegen de motorkap van een geparkeerde auto, wapens verborgen. Er zou een getraind oog voor nodig moeten zijn om op te merken dat er iets mis was, en alle ogen waren erop getraind om weg te kijken, dat was veiliger.

13 u

Clandestino liep, af en toe stoppend om vijf kopietjes van dezelfde brief op de post te doen, een manier om de censuur te omzeilen, richting de afspraak. Zijn compa­ñera was de andere kant uitgelopen om hetzelfde te doen; ze voelde een enorme opluchting toen de brieven eindelijk haar handen verlaten hadden.

Na een korte busreis nam Clandestino langzame, zekere stappen naarmate hij de afgesproken locatie naderde, elke zenuw gericht op het ontdekken van de kleinste hint dat er iets niet klopte, een gebaar of een teken dat misschien een eventuele hinderlaag verderop verraadde. Hij draaide de Avenida Entre Rios in, richting de Avenida San Juan maar zag niets bijzonders. Hij was een meester in het verdwijnen in de achtergrond, collega's herinnerden zich hoe zij vaak het gevoel hadden gehad dat hij afwezig was geweest op bepaalde gelegenheden, zelfs wanneer hun notities zijn aanwezigheid bevestigden.

13 u 30

Toen hij de hoek van Calle Carlos Calve bereikte, nog steeds twee blokken verwijderd van zijn rendez-vous, was de val gezet en zaten de huurmoordenaars klaar voor hun prooi. Hun baas was nadrukkelijk geweest – geen onnodig gebruik van geweld. ‘Breng die klootzak levend hier, hij is van mij,’ had de admiraal gezegd.

Clandestino liep langs de huurmoordenaars, onmiddellijk bewust van het feit dat er iets mis was. Niemand weet zeker wat er toen gebeurde, de precieze volgorde van gebeurtenissen vervaagd door de kortstondige adrenalinestoot, de verstreken tijd en de opzettelijke manipulatie van de gebeurtenissen om toekomstige verantwoordelijkheid te verminderen. Iemand zou

‘Stop, politie!’ geroepen kunnen hebben, Clandestino zonder aanwijsbare reden cruciale secondes verschaffend waarin hij zijn pistool kon trekken dat hij verborgen hield achter zijn riem. De huurmoordenaars openden vuur maar de eerste schoten misten ruim doel. De ingesloten man rende de straat in, verstopte zich achter een geparkeerde auto en leegde zijn kleine Walter PPK pistool op zijn aanvallers. Hij slaagde ertoe er een van de huurmoordenaars te verwonden, die hierop een medaille voor dapperheid ontving.

Seconden later lag Clandestino dodelijk verwond, zijn strooien hoed tot rust komend onder een wiel van een auto terwijl voetgangers gehaast op de vlucht sloegen.

‘Ik schoot op hem en schoot opnieuw en opnieuw maar hij viel niet neer,’ zei een van de huurmoordenaars, jaren later,

‘Hij viel niet neer, hij viel maar niet neer. Bloed stroomde uit hem, meer bloed en ik bleef schieten en bloed bleef stromen, meer bloed en die gast viel maar niet.’

1 u 50

Het bloederige, met kogels doorzeefde lichaam werd door de moordenaars naar een wachtende auto gesleept en in de kofferbak gedumpt. Ze keerden terug naar hun kantoren om een geloofwaardig verhaal voor hun superieuren voor te bereiden dat de verprutste operatie kon

verklaren. Het lichaam werd achtergelaten in de gangen van het *Escuela de Mecanica de la Armada*, ESMA voor vierentwintig uur waarna het verbrand werd en in op een vuilnisbelt bij de rivieren delta.

Later die dag

De huurmoordenaars vonden hun weg naar Clandestino's huis dat ze plunderden, roofden en vernielden. Een maand later had het huis een nieuwe eigenaar, een politiechef die alle sporen van de vorige eigenaren uitwiste.

ERKENNING

‘EEN DONKERE DAG DER GERECHTIGHEID’ is geschreven door Rodolfo Walsh en naar het Engels vertaald door Marcela Lopez Levy. Zij heeft ook het interview met Walsh, door Ricardo Piglia, vertaald. ‘ARGENTINA – WALSH’ is vertaald naar het Engels door Willem Groenewegen, het origineel is in het Nederlands en afkomstig van Jan van der Putten, ‘OVER DIT BOEK’ is geschreven door Maria Barnas, Maxine Kopsa en Germaine Kruip, net als de projectomschrijving in de PROLOOG. Al deze teksten zijn afkomstig uit de (Missingbooks) her publicatie van *A Dark Day of Justice* uit 2006, een project van Maria Barnas, Maxine Kopsa en Germaine Kruip.

‘WAARGEBEURD’, ‘TE LANGE OPOFFERING KAN EEN STEEN VAN HET HART MAKEN’ en ‘RENDEZ-VOUS’, zijn afkomstig uit *True Crimes, the life and times of a radical intellectual* van Michael McCaughan, net als ‘SLACHTING IN EZEIZA’.

Verbazingwekkend genoeg is ‘EZEIZA, VERVOLG’ ook van Jan van der Putten afkomstig, het is de originele Nederlandse tekst zoals hij te vinden is in het nawoord van *Operatie Bloedbad*, de Nederlandse vertaling van Walsh’ boek, uitgegeven door Van Genneep in 1977.

De titel ‘TE LANGE OPOFFERING KAN EEN STEEN VAN HET HART MAKEN’ is een vertaalde quote van W.B. Yeats, Walsh’ favoriete Ierse dichter, ook via McCaughan.

